

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Michaela Krupičková

**Problematika dekretů prezidenta Beneše
v česko-německých vztazích**

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: Michaela Krupičková

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.

Rok obhajoby: 2014

Bibliografický záznam

Krupičková, Michaela. *Problematika dekretů prezidenta Beneše v česko-německých vztazích*. Praha, 2014. 65 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních vztahů. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.

Anotace (abstrakt)

Bakalářská práce se zabývá debatou o Dekretech prezidenta Beneše v Evropském parlamentu v letech 2002 a 2003, která proběhla v rámci přístupových jednání České republiky do Evropské unie. Práce je rozdělena na tři části. V první kapitole je shrnut vývoj vztahů mezi Spolkovou republikou Německo a Českou (resp. Československou) republikou po roce 1989. Zvláštní důraz je zde kladen na vznik Česko-německé deklarace v roce 1997 a kritické ohlasy požadující zrušení prezidentských dekretů. Po správné pochopení a bližší náhled čtenáře do problematiky je druhá část práce věnována těm Dekretům, které dodnes vzbuzují vlnu kritiky a odporu. V této kapitole jsou tedy podrobněji popsány jednotlivé Dekrety – kdy a z jakého důvodu vznikly, jaké měly důsledky a co v praxi znamenaly pro české a německé obyvatelstvo v té době. Třetí část práce se věnuje Debatě na půdě Evropského parlamentu, mapuje názory a postoje nejen jednotlivých evropských politiků, ale i českých, kteří byli nuceni na tento vývoj událostí reagovat. Kapitola je pak uzavřena krátkou analýzou referenda o vstupu České republiky do Evropské unie, které proběhlo v ČR v červnu 2003.

V tomto období se prezidentské dekrety poprvé, a doufejme naposledy, přesunuly z bilaterální debaty na celoevropskou úroveň, ale i přesto nejsou tyto otázky v dnešní době zcela vyřešeny a i po vstupu České republiky do Evropské unie se objevují a vzbuzují stejnou vlnu kritiky a odporu jako předtím.

Abstract

The bachelor thesis deals with the debate on the Benes Decrees in the European Parliament between 2002 and 2003, which took place in the context of the accession negotiations of the Czech Republic into the European Union. The paper is divided into three parts. The first chapter summarizes the development of relations between the

Germany and the Czech Republic after 1989. Particular emphasis is placed on the emergence of Czech - German Declaration in 1997 and critical objection for annulment of presidential decrees. For the proper understanding and more insight into the problem, why the Benes decrees create such a barrier in the Czech-German relations, the second part of the thesis is dedicated to those decrees, which still arouses criticism and resistance. In this chapter are thus described various Decrees in detail - when and why they were established and what the consequences in practice mean for Czech and German population today. The third part is dedicated to the debate in the European Parliament, explores the attitudes and opinions of the individual politicians in the European Union and the Czech politicians, who were forced to respond to this situation. The chapter is closed by a short analysis of the referendum in the Czech Republic about the European Union, which took place in June 2003.

The presidential decrees have moved for the first and hopefully the last time from the bilateral discussions between German and Czech Republic at the level of European Parliament. Even though these issues should be nowadays completely resolved even after the Czech Republic joined the European Union, the Benes decrees still appear in the Czech-German relations and cause to the same criticism and resistance as before.

Klíčová slova

Česko-německé vztahy, dekrety, Edvard Beneše, Evropský parlament, rozšiřování Evropské unie

Keywords

Czech-German relations, decrees, Edvard Benes, European Parliament, EU-Enlargement

Rozsah práce: 92.447 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 16. května 2014

Michaela Krupičková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za podporu všem, kteří při mě během mého studia stáli a dělali vše proto, aby mi pomohli studium úspěšně dokončit, zejména mému příteli Adamovi Staňkovi a mé rodině.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Michaela Krupičková
E-mail:	michaela.krupickova@v3net.cz
Semestr:	7. semestr
Akademický rok:	2013/2014
Název práce:	Problematika prezidentských dekretů v česko-německých vztazích
Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok):	8. semestr, 2014
Vedoucí bakalářského semináře:	PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.
Vedoucí práce:	PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.
Cíl práce?	Cílem této práce je zmapovat problematiku československých dekretů prezidenta Beneše v česko-německých vztazích po roce 1989 do současnosti. Hlavní důraz je kladen na debatu v Evropském parlamentu, ve které se jednalo o tom, zda jsou tyto dekrety překážkou pro vstup České republiky do Evropské unie.
Časové a teritoriální vymezení tématu	1989-2009, Spolková republika Německo, Česká republika, Evropská unie
Struktura práce a stručná osnova	1. Úvod 2. Prezidentské dekrety od roku 1989 - Česko-německá deklarace - Postoj České republiky a Německa k problematice 3. Debata na půdě Evropského parlamentu - Právní posudek J. Froweina a jeho kolegů - Závěry diskuze - Odraz těchto událostí na mínění české veřejnosti o Evropské unii 4. Závěr 5. Seznam použitých zkratk 6. Jmenný seznam 7. Chronologický přehled 7. Seznam použité literatury
Metodologie práce	Chronologicky zpracovaný vývoj událostí
Prameny a sekundární literatura	Blaive, Muriel. „K "Benešovým dekretům": o co vlastně jde?“. In <i>Benešovy dekrety: budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí</i>, ed. Muriel Blaive and Georges Mink. Praha: CeFReS, 2003. Blumenwitz, Dietrich. „<i>Entfalten die Beneš-Dekrete und das Gesetz Nr. 115 vom 8. Mai</i>

1946 (Straffreiheitsgesetz) noch heute eine diskriminierende Wirkung, die dem Völkerrecht und dem Recht der Europäischen Union entgegensteht?“ Würzburg, 2002. Přístup 10.5.2014,

http://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Blumenwitz_Gutachten.pdf .

Domnitz, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie: Diskuze v Evropském parlamentu a v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 2002-2003*. Vimperk: Dokořán, s.r.o., 2007.

Frowein, Jochen A., Bernitz, Ulf a Kingsland, Lord, „Právní posouzení Benešových dekretů a přistoupení České republiky k Evropské unii.“ Luxemburg: Evropský parlament, 2002. Přístup 10.5.2014,

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2002/323934/DG-4-AFET_ET\(2002\)323934_CS.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2002/323934/DG-4-AFET_ET(2002)323934_CS.pdf) .

Hahnová, Eva. „Česko-německá deklarace – model po deseti letech.“ In: *Česko-německá deklarace: deset let poté [sborník textů]*, ed. PhDr. Ing. Marek Loužek, PhD. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007.

Handl, Vladimír. „Od akceptace jinakosti k porozumění.“ In *Česko-německá deklarace: deset let poté [sborník textů]*, ed. PhDr. Ing. Marek Loužek, PhD. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007.

Hanzlík, František. „Benešovy dekrety, odsun sudetských Němců a zápas o moc v poválečném Československu.“ In: *Bez démonů minulosti: česko-německé vztahy v osudových okamžicích společné minulosti*, ed. Karel Richter et al. Praha: Rodiče, 2003.

Houžvička, Václav. „Kompromisem od konfrontace ke kooperaci.“ In: *Česko-německá deklarace: deset let poté [sborník textů]*, ed. PhDr. Ing. Marek Loužek, PhD. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007.

Houžvička, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Praha: Nakl. Karolinum, 2005.

Kuklík, Jan. "Tzv. Benešovy dekrety z právně-historické perspektivy." In *Benešovy dekrety: budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*, ed. Muriel Blaive and Georges Mink. Praha: CeFReS, 2003.

Kuklík, Jan. “Dekrety prezidenta republiky: Několik poznámek z právně historické perspektivy.” In *Je již český právní řád v souladu s právem EU? / Ist das tschechische Rechtssystem bereits EU-konform?*, ed. Kuklík Jan a kol, 13-32. Praha: Friederich-Ebert-Stiftung e.V., 2002.

Mandler, Emanuel. *Benešovy dekrety: Proč vznikaly a co jsou*. Praha: Libri, 2002.

Mikule, Vladimír, “Poznámky k otázce dekretů prezidenta republiky z roku 1945.” In *Je již český právní řád v souladu s právem EU? / Ist das tschechische Rechtssystem bereits EU-konform?*, ed. Kuklík Jan a kol, 67-69. Praha: Friederich-Ebert-Stiftung e.V., 2002.

Pauer, Jan. "Obtíže česko-německé politiky vztahující se ke společné minulosti." In *Je již český právní řád v souladu s právem EU? / Ist das tschechische Rechtssystem bereits EU-konform?*, ed. Kuklík Jan a kol., 47-66. Praha: Friederich-Ebert-Stiftung e.V., 2002.

Tomášek, Dušan. „*Jak vznikaly dekrety.*“ In *Bez démonů minulosti: česko-německé vztahy v osudových okamžicích společné minulosti*, ed. Richter, Karel et al. Praha: Rodiče, 2003.

Telička, Pavel a Barták, Karel. *Kterak jsme vstupovali*. Litomyšl: Paseka, 2003.

Tomuschat, Christian. "Dekrety – překážka přijetí České republiky do Evropské unie?" In *Je již český právní řád v souladu s právem EU? / Ist das tschechische Rechtssystem bereits EU-konform?*, ed. Kuklík Jan a kol., 70-96. Praha: Friederich-Ebert-Stiftung e.V., 2002.

Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze. „*Česko-Německá Deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21. ledna 1997.*“ Přístup 10.5.2014, http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/03/Deutsch_tscheschiche_Beziehungen/seite_deutsch_tschechische_erklaerung_cz.html.

Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze. „*Smlouva o dobrém sousedství.*“ Přístup 10.5.2014, http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/03/Deutsch_tscheschiche_Beziehungen/seite_vetrag_gute_nachbarschaft_cz.html.

Podpis studenta a datum:

16.5.2014

Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		

Obsah

Úvod	11
1. Dekrety prezidenta republiky v česko-německých vztazích	14
2. Dekrety prezidenta republiky	21
2.1. Retribuční dekrety a lidové soudy	23
2.2. Konfiskační dekrety	25
2.3. Nacionálně-perzekuční dekrety	26
2.4. Amnestijní zákon	27
3. Dekrety jako překážka vstupu ČR do EU	29
3.1. Průběh debaty do vydání „Froweinova posudku“	31
3.2. Zveřejnění „Froweinova posudku“ a následná debata	40
4. Reflexe v novinách	50
Závěr	52
Summary	55
Seznam použitých zkratk	56
Jmenný seznam	57
Chronologický přehled událostí	60
Seznam použité literatury	61

Úvod

Dekrety prezidenta Edvarda Beneše vznikly ve velmi komplikované době, po skončení druhé světové války. Prvotním cílem dekretů bylo obnovit právní řád nově vzniklé Československé republiky. Vzhledem ke specifčnosti doby, ve které vznikly, se v nich však odráží i tehdejší protiněmecké nálady, které z dnešního hlediska diskriminují národní menšiny a nejsou tak v souladu se základními lidskými právy. Z toho důvodu se na konci devadesátých let začaly stále častěji ozývat kritické hlasy, které požadovaly zrušení právě těchto dekretů. To ovšem česká společnost odmítla. Dle jejího názoru jsou dekrety základem celého českého právního státu a ty dekrety, které by mohly mít jakékoliv diskriminační účinky, jsou již vyhaslé a pozbyly svou platnost.

Ve své bakalářské práci bych se chtěla blíže věnovat dvěma úsekům česko-německé historie: období od poloviny devadesátých let, kdy byla podepsána Česko-německá deklarace a přístupovým jednáním České republiky do Evropské unie, které probíhaly v letech 2002 - 2003.

Při podpisu Česko-německé deklarace se ukázalo, jak rozdílné postoje česká a německá strana zaujímá, pokud dojde na interpretaci společných dějin. Lehce se stane, že dojde ke zjednodušování společné historie, kdy dějiny pro českou stranu začínají podpisem Mnichovské dohody a všechny následující kroky se pak dají velice snadno obhájit, zatímco společné dějiny pro Němce začínají po druhé světové válce násilným odsunem sudetských Němců z jejich vlasti a zabráním jejich majetku. To samozřejmě neznamená, že by přehlíželi, jaké události tomu předcházeli, ale oni za svou historii zaplatili a dodnes jí litují, a to samé požadují po České republice. Proto jednání o dokumentu, který měl udělat tlustou čáru za touto konfliktní minulostí a dojít ke konsensu, který by mohly akceptovat obě zúčastněné strany, trvala dva roky. A i přesto, že politici nakonec k jakémusi kompromisu dospěli, při bližším pohledu na deklaraci zjistíme, že česká a německá verze není stoprocentně shodná. Česko-německá deklarace tak velice výstižně odráží situaci, ve které se z tohoto hlediska sousedské vztahy nachází.

Během přístupových jednání České republiky do Evropské unie se dokonce kritikům prezidentských dekretů podařilo přenést tuto problematiku z bilaterálních vztahů na mezinárodní pole. Tato celá debata je ale velice nevyvážená. O prezidentských dekretěch jednali zástupci mnoha států Evropy, zejména těch, kterých se to přímo dotýká, ale Česká republika neměla možnost se těchto jednání sama účastnit a

reprezentovat tak svůj postoj k celé záležitosti. To se pak odráží na vzájemné komunikaci mezi českou vládou a evropskými institucemi.

Tato bakalářská práce je zaměřena na posloupnost událostí, aby čtenář mohl sledovat vývoj celé debaty a mohl pochopit příčinu reakcí a postojů jednotlivých aktérů. Pro lepší přehlednost bude práce rozdělena do tří hlavních kapitol. V první z nich se bude zabývat česko-německými vztahy po roce 1989 až do podpisu Česko-německé deklarace. Vyjednávání ohledně deklarace a reakce na ní po jejím zveřejnění bude stěžejním bodem této části textu.

Ve druhé kapitole se autorka pokusí objasnit, které dekrety a proč stále vyvolávají bouřlivé reakce více než po padesáti letech od jejich vzniku. Dle jejího názoru je to důležité pro úplné pochopení problematiky, kterou se práce zabývá, protože se na tyto dekrety pak bude mnohokrát odkazovat ve třetí kapitole práce.

Poslední kapitola bude mapovat průběh debaty na půdě Evropského parlamentu. Autorka se pokusí vymezit ty politiky, kteří se pro nebo proti jejich zrušení vyjadřovali nejvíce a nejčastěji a podívá se, zda se jejich postoje v průběhu debaty měnily. V rámci chronologie událostí samozřejmě nesmí chybět ani činnost českých politiků, kteří samozřejmě na průběh událostí různými způsoby reagovali. Dále se autorka zaměřila na důležitá usnesení a dokumenty, které v průběhu tohoto období byly vydány. Kapitola pak bude končit výsledky referenda o přístupu České republiky do Evropské unie, které proběhlo v červnu 2002 a krátkou analýzou, zda se celá debata v Evropském parlamentu projevila na smýšlení českého obyvatelstva o Evropské unii a na souhlasu k jejímu přistoupení.

Cílem této bakalářské práce je zjistit, zda je problematika prezidentských dekretů již nadobro vyřešena anebo nadále vrhá stíny nedůvěry a pochybností na vzájemné vztahy mezi Českou republikou a Německem. Po více než padesáti letech po jejich vzniku a intenzivním jednání o jejich problematice na mezinárodním poli by měly být oba národy připraveny vykročit ze společné minulosti a toto téma jednou pro vždy uzavřít.

Literatura k tomuto téma je poměrně široká. Vzhledem k tomu, že toto téma není do dnešní doby zcela vyřešené, veřejnost i média o něj projevují zájem. Problematika prezidentských dekretů je zajímavým tématem jak politologického, tak historického hlediska s dlouhodobým vývojem. Nevřešení otázky a problémy mezi českou a německou stranou eskalovali více než deset let, až nakonec propukli v mezinárodní diskuzi. Veškeré dokumenty a závěry jednání jsou veřejně přístupné v archivech

Evropského parlamentu a Evropské komise, převážně v anglickém nebo německém jazyce. K tématu se vyjádřilo množství právníků se specializací na evropské a mezinárodní právo, stejně tak velké množství historiků a politologů. Z toho důvodu je k dostání velké množství sborníků a monografií, které se touto problematikou zabývají. V této práci jsem se snažila zorientovat především v české, německé a rakouské literatuře. Při výběru vhodné literatury bylo důležité zhodnotit postoj autora. Mnoho autorů je stále neobjektivních a posuzuje fakta pouze z jedné strany věci, bez ohledu na možný postoj oponenta v této debatě, a to se týká jak českých tak německých autorů. Většina publikací se však snaží zhodnotit problematiku co možná nejvíce objektivním způsobem a s odstupem. Vzhledem ke komplexnosti a složitosti tématu se ovšem stále jedná o jednotlivé názory a pohled na věc autora, kromě právních posudků tak nikdo nedochází k jasnému závěru. Vzhledem k tomu, že se jedná o debatu několika stran, kterých se téma prezidentských dekretů přímo dotýkají, k jednotnému a jasnému závěru ani dojít nelze.

1. Dekrety prezidenta republiky v česko-německých vztazích

Česko-německé vztahy se začaly formovat velmi záhy po znovusjednocení Německa v roce 1989. Ačkoliv v první fázi byla očekávání ze znovu navozených vztahů z české strany idealistická, velmi záhy se narazilo na problémy, které poukázaly na to, že česko-německé vztahy nebude tak jednoduché obnovit, jak se mohlo z počátku zdát.

Již v devadesátých letech upozorňovalo Sudetoněmecké krajanské sdružení (SKS)¹ a CSU českou politiku na fakt, že pokud chce ČR vstoupit do západoevropských společenství, jako jsou NATO a zejména Evropská unie, musí učinit rezolutní krok a zrušit dekrety prezidenta Beneše, které jsou podle sdružení v rozporu s právními předpisy EU. Pokud tak Česká republika neučiní, CSU² nebude podporovat její vstup do unie.

Německá vláda pod vedením tehdejšího spolkového kancléře Helmuta Kohla sice požadavky SKS přímo veřejně nepodporovala, zároveň ale nepodnikla ani žádné vstřícné kroky vůči české politice, které by českou veřejnost uklidnily. Helmut Kohl si uvědomoval citlivost sudetoněmeckého problému a již v roce 1992 ho prohlásil za svou prioritu, ani pak ale žádnou podstatnou aktivitu nevyvinul. Spolkový kancléř se obával kritiky Spolkového svazu vyhnanců, který ho už dříve napadl za příliš urychlené podepsání německo-polské smlouvy o hranici na Odře a Nise.

Ačkoliv sám Kohl aktivně v česko-německých vztazích nejednal, odmítl např. návrh Václava Havla na „vzájemné vynulování majetkoprávních a reparačních požadavků.“³

První bilaterální smlouva po sjednocení SRN vznikla již v roce 1992⁴. „Smlouva mezi Spolkovou republikou Německo a Českou a Slovenskou Federativní Republikou o dobrém sousedství a přátelské spolupráci“ byla podepsána 27. února 1992 na Pražském

¹ Sudetoněmecké krajanské sdružení zastupuje sudetské Němce, kteří byli po druhé světové válce vysídleni z tehdejšího československého státu. Cílem sdružení je hájit zájmy odsunutých Němců včetně jejich potomků, prosadit právní nároky na svou domovinu a náhradu za zkonfiskovaný majetek a mimo jiné i rozvíjet přeshraniční spolupráci a vztahy mezi Čechy a Němci. Je také součástí Spolkového svazu vyhnanců.

² Německá politická strana Křesťansko-sociální unie (Christlich-soziale Unie), která je aktivní pouze ve spolkové zemi Bavorsko. Ve zbytku Německa je činná CDU (Křesťanskodemokratická unie). Na spolkové úrovni pak tyto dvě strany vystupují jako koalice CDU/CSU.

³ Handl Vladimír, „Od akceptace jinakosti k porozumění“, in *Česko-německá deklarace: deset let poté [sborník textů]*, ed. PhDr. Ing. Marek Loužek, PhD. (Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007), 75f.

⁴ Jako první byla uzavřena Smlouva o vzájemných vztazích mezi SRN a tehdejší ČSFR pochází z roku 1973. V této smlouvě byla mj. Mnichovská dohoda z roku 1938 prohlášena za neplatnou.

hradě Václavem Havlem a Helmutem Kohlem. Smlouva potvrzuje platnost smlouvy z roku 1973 a znovu tak potvrzuje neplatnost mnichovské dohody. Dále uznává, že československý stát kontinuálně existuje již od roku 1918. V článku 3 se stvrzují platné hranice mezi oběma státy, bez vzájemných územních nároků.

Článek 21 a 22 se zabývá právem na sebeurčení německých či československých menšin žijících na území obou států bez jakékoliv diskriminace. Článek 27 pak zavazuje oba státy ke společnému pochopení česko-německé historie, zejména 20. století a zřizuje tak společnou komisi historiků, kteří by na tomto problému měli pracovat.

Nejproblematictější část celého textu je prohlášení v dodatku, že „obě strany prohlašují: Tato smlouva se nezabývá majetkovými otázkami“⁵, čímž Sudetoněmecké krajanské sdružení získalo prostor k dalšímu prosazování svých cílů vůči české politice.

Sudetoněmecké sdružení funguje podle Vladimíra Handla jako „uzavřená entita v německé politice, nedotčená kritickou sebereflexí: historický obraz sudetských Němců se povětšinou omezoval na vlastní roli jako oběti české (československé) republiky ve 20. století. Tragédie odsunu jakoby kompenzovala míru viny spojené s podporou nacismu.“⁶

Návrh na uzavření nové bilaterální smlouvy přišel překvapivě ze strany CSU. Podle Edmunda Stoibera⁷, ale měla jednání směřovat ke vzájemné dohodě a uvolnění napětí a nedůvěry ve vzájemných vztazích, a ne k uzavření problematických otázek z minulosti. Před podepsáním dokumentu mělo dojít k jeho projednání a odsouhlasení v parlamentech obou zemí. S tímto návrhem souhlasil jak ministr zahraničí Zieleniec⁸, kterému byl dopis od Stoibera adresován, tak náměstek ministra zahraničí Alexander Vondra⁹, který vedl později jednání, i Václav Havel. Všichni zastávali názor, že česko-

⁵ Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze, „Smlouva o dobrém sousedství“ [online]. [cit. 15/12/2013]. Dostupné z:

http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/03/Deutsch_tscheschiche_Beziehungen/seite_vetrag_gute_nachbarschaft_cz.html

⁶ Handl Vladimír, „Od akceptace jinakosti k porozumění“, in *Česko-německá deklarace: deset let poté [sborník textů]*, ed. PhDr. Ing. Marek Loužek, PhD. (Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007), 75.

⁷ Edmund Stoiber byl v letech 1993-2007 předsedou spolkové země Bavorsko a předsedou Křesťansko-sociální unie.

⁸ Doc. Ing. Josef Zieleniec CSc. v roce 1991 je spoluzakladatel Občanské demokratické strany (ODS) a stal se jejím místopředsedou. Poté od roku 1992 do 1997 působil jako ministr mezinárodních vztahů, později pak jako ministr zahraničí ČR. Významně přispěl k urovnání česko-německých vztahů a k podepsání Česko-německé deklarace. V roce 2004 se stal poslancem za společnou kandidátku SNK Sdružení nezávislých a Evropské demokraté.

⁹ Alexander Vondra je místopředsedou ODS. V roce 2006 zastával několik měsíců funkci ministra zahraničních věcí ČR a do května 2009 post místopředsedy vlády pro evropské záležitosti. Od července 2010 do roku 2012 působil jako ministr obrany. V době jednání o Deklaraci byl náměstkem ministra zahraničních věcí ČR.

německé vztahy potřebují nový impuls, který by přinesl do vzájemných vztahů více důvěry a otevřenosti.¹⁰

Zároveň se ale postoj české strany k této problematice přiostrčil, což je patrné v projevu Václava Havla z února 1995, který pronesl v pražském Karolinu:

„[...] Spatřovat tragický konec tisíciletého soužití Čechů s Němci jen v poválečném vysídlení Němců znamená dopouštět se nebezpečného zjednodušení. Fyzickým koncem tohoto soužití ve společném státě odsun nepochybně byl, toto soužití tehdy skutečně zemřelo. Ale smrtící ranou, která to způsobila, bylo něco jiného: fatální selhání velké části našich občanů německé národnosti, kteří [...] dali přednost diktatuře, konfrontaci a násilí, ztělesňovanými Hitlerovým nacionálním socialismem, [...].

Na poválečný odsun můžeme mít různé názory - a můj kritický názor je obecně znám -, nikdy ho však nemůžeme vypreparovat z jeho dějinných souvislostí a oddělit ho od všech hrůz, které mu předcházely a které k němu vedly. Jestli jsem toto považoval ještě donedávna za věc do té míry samozřejmou, že jsem necítil potřebu ji znovu zdůrazňovat, dnes ji musím jasně říct, protože se v Německu opět ozývají lidé, kteří ji přehlížejí, nebo dokonce zpochybňují. Ostatně i v minulosti jsem nejednou řekl, že zlo má infekční povahu a že zlo odsunu bylo jen smutným vyústěním zla, které mu předcházelo. [...]

Proto považuji za svou povinnost říct tu zcela jasně, že Česká republika [...] se zrodila ze dvou hrozných válek, na jejichž rozpoutání neměli Češi žádný podíl. Naše republika proto nikdy nebude jednat o revizi jejich výsledků, o jakémkoli zásahu do kontinuity svého právního řádu, o jakémkoli způsobu opravování historie na úkor současníků.“¹¹

Oficiální jednání o budoucí podobě Česko-německé deklarace, začala až v polovině roku 1995. Jednání probíhala pouze na mezivládní úrovni vedena českým náměstkem ministra zahraničí Alexandrem Vondrou a německým státním tajemníkem ministerstva zahraničí Petrem Hartmannem, byla přísně utajena a probíhala pouze za zavřenými dveřmi. To nepřímou naznačovalo, že se jedná o velmi citlivou a kontroverzní problematiku.

Jednání probíhala dva roky a o jejich průběhu se lze pouze domýšlet. Můžeme ale předpokládat, že česká strana požadovala jasné uzavření minulosti, včetně tzv. nulového řešení majetkových otázek, kdy žádná strana nebude v budoucnu moci vznášet požadavky na odškodnění. Tomu se podle všeho snažilo Německo vyhnout, vzhledem k nárokům na soukromoprávní žaloby jednotlivců.¹²

¹⁰ Handl, „Od akceptace jinakosti k porozumění“, 78.

¹¹ Knihovna Václava Havla – digitální archiv, „Češi a Němci na cestě k dobrému sousedství“ [online]. [cit. 15/12/2013]. Dostupné na: http://archive.vaclavhavel-library.org/kvh_search/itemDetail.jsp?id=1023

¹² Handl, „Od akceptace jinakosti k porozumění“, 79f.

Po vrcholné schůzi Josefa Zieleniece s německým náměstkem kancléře Klausem Kinkelem¹³, byla Deklarace připravena k podpisu již začátkem roku 1996. Po prvním jednání v Bonnu však Klaus Kinkel znovu otevřel otázky hodnocení minulosti, které již byly dojednány. Tento výrazný krok zpět v jednáních o Deklaraci vysvětluje Vladimír Handl tak, že spolkový ministr zahraničních věcí byl během jednání v Bonnu kritizován svým oponentem bavorským premiérem Edmundem Stoiberem. Ten odmítal přijmout původní znění dokumentu, protože v něm nebyly zakotveny požadavky Sudetoněmeckého krajanského sdružení. Ve snaze upevnit svou pozici ve vládě pak potvrdil Klaus Kinkel v lednovém rozhovoru pro německý deník „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ závazky německé vlády vůči sudetským Němcům. Kinkel znovu vyjádřil postoj německé vlády k Postupimské dohodě, kterým ji relativizoval. To ovšem vyvolalo reakci vítězných mocností, které potvrdily, že svůj vztah k této dohodě nemají v úmyslu jakkoliv měnit a znovu o ní jednat.

Nové rozhovory o Česko-německé deklaraci byly znovu zahájeny v únoru roku 1996 a již během jara dospěly k nové dohodě. Na podzim pak o ní měly hlasovat parlamenty obou zemí. V českém parlamentu se o znění textu vedla debata, protože opozice ČSSD se obávala přílišných ústupků vůči Německu. Po delších jednáních byl text Deklarace schválen. V německém parlamentu byla situace opačná. Německá parlamentní opozice SPD a Zelení měla zájem vyjít ČR vstříc, naopak problém byl na straně CDU/CSU. Křesťanská sociální unie ale nakonec text dokumentu přes velkou kritiku většinou schválila.

„Česko-Německá Deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji“ byla podepsána 21. ledna 1997 v Praze tehdejším českým premiérem Václavem Klausem a spolkovým kancléřem Helmutem Kohlem.¹⁴ Ačkoliv nemá Deklarace charakter smlouvy, dokázala vytvořit pevnější rámec česko-německý vztahů.¹⁵ I přes to, že dokument nepřinesl tolik očekávané konečné usmíření, a ani nenašel řešení konfliktů

¹³ Klaus Kinkel je německý politik a právník. V letech 1979 až 1982 byl prezidentem Spolkové zpravodajské služby. V letech 1991-1992 působil jako spolkový ministr spravedlnosti, 1992-1998 jako spolkový ministr zahraničních věcí a od 1993 do 1998 i jako náměstek kancléře. V letech 1993 až 1995 byl také předsedou FDP.

¹⁴ Houžvička Václav, „Kompromisem od konfrontace ke kooperaci“, in: *Česko-německá deklarace: deset let poté [sborník textů]*, ed. PhDr. Ing. Marek Loužek, PhD. (Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007), 39.

¹⁵ Handl, „*Od akceptace jinakosti k porozumění*“, 73.

mezi Čechy a Němci, resp. sudetskými Němci, nabídl alespoň model, jak tyto problémy zaviněné neslučitelností dvou historických interpretací překonat.¹⁶

Deklarace je významná z toho důvodu, že se jedná prozatím o jediný česko-německý dokument, ve kterém se obě zúčastněné strany omluvily za křivdy minulosti. Německá strana „lituje utrpení a křivd, které Němci způsobili českému lidu nacionálněsocialistickými zločiny. [...] Německá strana si je rovněž vědoma, že nacionálněsocialistická politika násilí vůči českému lidu přispěla k vytvoření půdy pro poválečný útěk, vyhánění a nucené vysídlení.“

„Česká strana lituje, že poválečným vyháněním, jakož i nuceným vysídlením sudetských Němců z tehdejšího Československa, vyvlastňováním a odnímáním občanství bylo způsobeno mnoho utrpení a křivd nevinným lidem, a to i s ohledem na kolektivní charakter přisuzování viny.“

Ve třetím článku Deklarace je dokonce zmíněn prezidentský dekret z května 1946, tzv. Amnestijní zákon, kdy Česká republika “lituje, že bylo na základě zákona č. 115 z 8. května 1946 umožněno nepohlížet na tyto excesy jako na bezprávné a že následkem toho nebyly tyto činy potrestány.”

Klíčová věta Deklarace je zakotvena v Článku IV, kde obě strany zavazují nezatěžovat společné vztahy právními otázkami týkající se minulosti, ale naopak se zaměřit na budoucí spolupráci, „přičemž každá strana zůstává vázána svým právním řádem a respektuje, že druhá strana má jiný právní názor.”

Na základě Deklarace byl zřízen česko-německý fond budoucnosti, který má podpořit vzájemné přátelské vztahy společným financováním projektů, zaměřených např. na přeshraniční spolupráci, jazykovou výuku či péči o společné památky. Správa fondu má být společná, přičemž Německo má vložit do fondu 140 miliónů DM, Česká republika pak 440 miliónů Kč.

Dále se obě strany „zasazují za pokračování dosavadní úspěšné práce česko-německé komise historiků, [protože] historický vývoj vztahů mezi Čechy a Němci zejména v první polovině 20. století vyžaduje společné zkoumání”.¹⁷

¹⁶ Hahnová Eva, “Česko-německá deklarace – model po deseti letech”, in: *Česko-německá deklarace: deset let poté [sborník textů]*, ed. PhDr. Ing. Marek Loužek, PhD. (Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007), 28.

¹⁷ Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze, “Česko-Německá Deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21. ledna 1997”, [online]. [cit. 15/12/2013]. Dostupné na: http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/03/Deutsch_tschesche_Beziehungen/seite_deutsch_tschechische_erklaerung_cz.html

Deklarace našla kompromisní řešení česko-německých vztahů. Což se týkalo i jednotlivých formulací a popisů událostí. Jako příklad je možno použít slovíčko „Unrecht“ neboli „bezpráví“, které je v německé verzi použité v souvislosti s omluvou Německa i České republiky za spáchané činy proti druhému národu v minulosti (viz. Článek II,III a IV). Česká strana v tomto případě apeluje spíše na morální stránku celé věci, a tak místo „bezpráví“ užívá slovo „křivda“.

I přesto, že podepsání dokumentu bylo přijato s jistou mírou nadšení a úlevy, protože vzájemné vztahy potřebovaly nový impuls, již od počátku bylo zřejmé, že dosavadní problémy mezi Německem a Českou republikou vyřešeny nejsou. A to zejména po prohlášení Helmuta Kohla, který ještě v Praze řekl, že „majetkové vztahy samozřejmě zůstávají otevřené“.¹⁸ Bavorská vláda toto prohlášení potvrdila tvrzením, že podpisem Deklarace se „Německo nezřeklo majetkových požadavků vůči ČR“.¹⁹

Rozdílná byla i očekávání. Zatímco česká vláda považovala podpisem Deklarace společnou minulost za uzavřenou a počítala s tím, že majetkové otázky se již nebudou řešit na vládní úrovni a nebudou se tak zatěžovat vzájemné vztahy, německá strana však počítala s tím, že dokument umožní další spolupráci, a to včetně vyřešení majetkoprávních vztahů minulosti. Podle Německa měla Deklarace umožnit řešení sporných otázek minulosti bez vzájemného obviňování, a díky ní tak měly česko-německé vztahy dojít ke vzájemné shodě.²⁰

Po podepsání Česko-německé deklarace v roce 1997 se vzájemné vztahy mezi českými politiky v čele s Václavem Havlem a německým ministrem zahraničních věcí Klausem Kinkellem zklidnily. Na druhou stranu začala ale Klaus Kinkela kritizovat bavorská politická strana CSU v čele s Edmundem Stoiberem, která tak přenesla problémy z mezivládní úrovně do vnitřní politiky Německa. Kritika se týkala zejména toho, že Klaus Kinkel přislíbil České republice vstup do Evropské unie bez větších komplikací. Právě budoucí vstup ČR do EU se stal hlavním tématem na tradičním setkání sudetských Němců v Norimberku v roce 1998, kde v rámci hlavního programu pronesl projev nejen tehdejší mluvčí SKS Franz Neubauer, ale i předseda CSU Edmund Stoiber. Ten na sobotním setkání pronesl, že si vstup ČR do EU nedovede představit, pokud česká strana nezruší prezidentské dekrety, které jsou podle něj v rozporu s platným právem Evropské unie.

¹⁸ Handl, „Od akceptace jinakosti k porozumění, 84.

¹⁹ Hahnová, „Česko-německá deklarace – model po deseti letech“, 26.

²⁰ Handl, „Od akceptace jinakosti k porozumění, 88-89.

Na tato prohlášení zareagoval sám Klaus Kinkel odmítnutím jakýchkoli obav, že by otázky z česko-německé minulosti mohly stát v cestě vstupu České republiky do EU. Podle jeho slov se „německá zahraniční politika neřídí v Bavorsku“. I jiní němečtí politici odmítli zpochybňování Deklarace prohlášením, že právě tento dokument představuje největší smíření mezi ČR a SRN v poválečné době, a nelze dopustit, aby kvůli kritickým projevům odpůrců prezidentských dekretů ztratil na své důležitosti. Česká republika tak byla uklidňována tvrzeními, že Evropská unie se bude rozšiřovat na východ i přes odmítnutí bavorské vlády. I přesto se kritikům a odpůrcům prezidentských dekretů podařilo debatu přesunout z bilaterálních vztahů na půdu Evropského parlamentu a přeměnit ji tak na debatu celoevropskou.

2. Dekrety prezidenta republiky

Pro správné porozumění, proč právě tyto dekrety jsou dodnes překážkou v česko-německých vztazích a proč německá strana tolik apelovala na jejich zrušení, bych se jimi chtěla zabývat trochu podrobněji.

Edvard Beneš byl druhým prezidentem Československé republiky, a to od prosince 1935 do října 1938. Po Mnichovské dohodě stál E. Beneš v čele tzv. prozatímní vlády v Londýně, která byla v říjnu 1940 oficiálně uznána Velkou Británií a roku „1941 se stala spolu s prezidentem a Státní radou definitivní zahraniční reprezentantkou okupované republiky.“²¹ Během druhé světové války a bezprostředně po jejím skončení vydávala exilová vláda až do ustavení Prozatímního Národního shromáždění²² dekrety prezidenta republiky, často nazývané „Benešovy dekrety“.²³ Dekrety navrhovala emigrační vláda ve spolupráci se Státní radou. Státní rada byla čtyřiceti – od roku 1941 padesáti – členný poradní orgán, který byl zřízen na základě ústavního dekretu prezidenta republiky v červenci 1940. Státní rada ve své podstatě nahrazovala parlament. Měla tedy právo kontrolovat vládu, navrhopvat dekrety a bez jejího posudku nemohl prezident dekrety vydávat.²⁴

Během této doby bylo vydáno celkem 143 dekretů²⁵. „Prezidentské dekrety [...] se týkaly orgánů exilového státního zřízení, jeho státních rozpočtů, fungování československých vojenských jednotek a od roku 1944 i přípravy obnovení právního řádu a státního zřízení osvobozeného Československa včetně změn v jeho ekonomickém, politickém a sociálním systému.“ Celkem 98 dekretů pak bylo vydáno po skončení války, tedy od dubna do října roku 1945. Tyto dekrety „vycházely z vládního programu první poválečné vlády“ a měly zajistit např. řešení otázek státního

²¹ Dušan Tomášek, „Jak vznikaly dekrety,“ in *Bez démonů minulosti: česko-německé vztahy v osudových okamžicích společné minulosti*, ed. Richter, Karel et al. (Praha: Rodiče, 2003), 227.

²² Prozatímní národní shromáždění byl zákonodárný sbor Československé republiky, zvolen v říjnu 1945 na základně ústavního dekretu prezidenta republiky o Prozatímním národním shromáždění. Prozatímní národní shromáždění mělo za úkol vykonávat zákonodárnou moc do zvolení Ústavodárného národního shromáždění v červnu 1946.

²³ Jan Kuklík, "Tzv. Benešovy dekrety z právně-historické perspektivy," in *Benešovy dekrety: budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*, ed. Blaive, Muriel and Mink, Georges. (Praha: CeFReS, 2003), 55.

²⁴ Tomášek, „Jak vznikaly dekrety“, 227.

²⁵ Muriel Blaive, "K "Benešovým dekretům": o co vlastně jde?," in *Benešovy dekrety: budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*, ed. Blaive, Muriel and Mink, Georges. (Praha: CeFReS, 2003), 19.

občanství Československé republiky, otázky majetku německé a maďarské menšiny a potrestání válečných zločinců a kolaborantů.²⁶

Za nejspornější dekrety jsou považovány ty, které mají za následek zabavení (zemědělského) majetku německé a maďarské menšině (Dekret č. 5/1945 a 12/1945), pozbytí Němců československého občanství (Dekret č. 33/1945) a jejich následnou pracovní povinnost (Dekret č. 71/1945), konfiskaci nepřátelského majetku Němců a Maďarů (Dekret č. 108/1945), zřízení oddílů pro vykonávání nucené práce (Dekret č. 126/1945) a zřízení internačních táborů (Dekret č. 137/1945). Nejbouřlivější emoce vzbuzuje Velký retribuční dekret č. 16/1945 – lidové soudy a Amnestijní zákon č. 115/1946, který ospravedlňuje trestné činy páchané zejména na Němcích a Maďarech během druhé světové války a tzv. divokého odsunu jako jednání za účelem znovunabytí svobody a spravedlivé odplaty.

Celá tato problematika se nakonec vztahuje k otázce, zda je československá poválečná politika v souladu s článkem 6 Smlouvy o Evropské Unii.²⁷ „Podle článku 49 Smlouvy o EU musí každý stát, který se chce stát členem Evropské unie, respektovat zásady stanovené článkem 6 odstavec 1“, kde se píše, že „*Unie je založena na zásadách svobody, demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a právního státu, zásadách, které jsou společné členským státům.*“ Pokud jediný členský stát tedy poukáže na možnost, že v tomto případě kandidátská země nesplňuje podmínky a její právní řád není v souladu se Smlouvou o EU, nejedná se pouze o vyjádření jakýchsi politických pochybností, ale o námitku, která vyžaduje přezkoumání a případnou nápravu před vstupem kandidátského státu do Evropské unie. Pokud by k tomu nedošlo, může jakýkoliv členský stát v rozhodovacím procesu odepřít svůj hlas pro danou zemi v Radě a zabránit tak jeho vstupu do společenství. Na druhou stranu je nutné podotknout, že článek 6 Smlouvy o EU je závazný pro současné jednání členských států. Nelze tedy na jeho základě provádět revize minulosti a hodnotit tak situace, které se udály před padesáti lety.²⁸

²⁶ Jan Kuklík, "Tzv. Benešovy dekrety, 55.

²⁷ „Smlouva o Evropské Unii“, Euroskop, přístup 2014/01/27, http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf.

²⁸ Tomuschat Christian, "Dekrety – překážka přijetí České republiky do Evropské unie? in *Je již český právní řád v souladu s právem EU? / Ist das tschechische Rechtssystem bereits EU-konform?*, ed. Kuklík Jan a kol. (Praha: Friederich-Ebert-Stiftung e.V., 2002), 77.

2.1. Retribuční dekrety a lidové soudy

Dnes se můžeme setkat s názory, že dekrety, které vznikly po druhé světové válce, jsou „počátek destrukce naše právního řádu“, jiní je zase považují za jediné možné řešení, jak nastolit spravedlnost a moci tak potrestat ty, kteří se během války provinili proti československému státu. O otázkách možného potrestání kolaborantů jednal už v roce 1943 prezident Edvard Beneš s představiteli KSC v Moskvě a i mezi představiteli československého odboje panovala shoda.

Kvůli přesvědčení, že zákony z první republiky jsou pro ochranu státu nedostačující, vzniklo tzv. Retribuční soudnictví. V červnu 1945 byl tak podepsán „*Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců, jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech*“²⁹, který se jinak nazýval „*Velký retribuční dekret*“. Tento dekret v mnohém vychází ze zákona na ochranu české republiky č. 50/1923 Sb.

Díky tomuto dekretu sice mohlo dojít ke spravedlivému potrestání válečných zločinců, ale zároveň dával prostor pro zneužití k justičním vraždám. Jednání muselo probíhat bez přerušení, a ne déle než tři dny. To mnohdy znemožňovalo shromáždit dostatek důkazů proti obžalovaným, pokud došlo ke zpochybnění žaloby. Naopak obžalovaní, kteří byli nevinní, zas neměli dostatek času na shromáždění důkazů o své nevině. Kvůli urychlenému procesu a vykonání případného rozsudku smrti do dvou hodin od vnesení rozsudku, bylo mnohdy odsouzeno mnoho nevinných lidí, zatímco provinilí rozsudku častokrát unikli.³⁰

Zákony na postihování proviněných ve válečné době bývaly velmi přísné. Dekrety navyšovaly tresty, které byly dané dosavadními zákony, a obvinění byli postaveni před lidové soudy.³¹ Ty se skládaly z pětičlenného senátu, složeného z jednoho soudce z povolání. Zbytek tvořili tzv. soudci z lidu, kterým ovšem povětšinou scházelo právní vzdělání a byli ovlivněni tehdejší poválečnou náladou.³² Přelíčení u soudu mohlo například probíhat i bez přítomnosti obžalovaného. V tom případě musel soud zajistit obhájce z úřední moci, který by obžalovaného hájil. V případě obžaloby pak nebyla možnost odvolání a rozhodnutí lidových soudů bylo konečné. Pokud byl

²⁹ Emanuel Mandler, *Benešovy dekrety: Proč vznikaly a co jsou* (Praha: Libri, 2002), 63f.

³⁰ František Hanzlík, „Benešovy dekrety, odsun sudetských Němců a zápas o moc v poválečném Československu,“ in: *Bez démonů minulosti: česko-německé vztahy v osudových okamžicích společné minulosti*, ed. Richter, Karel et al. (Praha: Rodiče, 2003), 248f.

³¹ Mandler, *Benešovy dekrety*, 63f.

³² Hanzlík, „Benešovy dekrety“, 249.

obžalovaný odsouzen k trestu smrti, musel být trest vykonán do dvou hodin od vynesení rozsudku. Pokud byl rozsudek vydán v jeho nepřítomnosti, ukládal dekret výkon trestu do 24 hodin po jeho dopadení.

Velký retribuční dekret přinesl také ukládání trestů na základě zpětného působení, tzv. retroaktivity, což v praxi znamená, že postihoval jako trestný čin členství v nacistických organizacích. Tedy kdokoliv, kdo byl před a během války členem v organizaci „Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei (S.S.)“ nebo „Freiwillige Schutzstaffeln (F.S)“ a dalších organizacích podobné povahy nebo byl aktivním členem či velitelem v Nationalsozialistische Deutsche Arbeitspartei (NSDAP) nebo Sudetendeutsche Partei, byl odsouzen žalářem od pěti do dvaceti let, s přitěžujícími okolnostmi až na doživotí. Stejně tak byl potrestán kdokoliv, kdo propagoval jakékoliv nacistické nebo fašistické hnutí. Vzhledem k tomu, že působnost dekretu č. 16/1945 zasahuje až do dob míru, trestá za členství i “v jiných zde nejmenovaných organizacích podobné povahy” a neurčuje zcela jasně, zda členství v těchto organizacích je trestnou činností samo o sobě nebo jen přitěžující okolností, lze toto právo aplikovat na velmi široký okruh lidí a tento princip retroaktivity pak jen zradikalizoval smýšlení tehdejšího revolučního lidu.³³

Podle Velkého retribučního dekretu bylo u lidových soudů žalováno 37 982 osob. Rozsudek smrti byl vyneseno 713x (z toho 475 případů se týkalo Němců) a 741 obžalovaných bylo odsouzeno na doživotí (z toho 443 Němců).³⁴

Za menší provinění mohly lidové soudy trestat podle „*Dekretu prezidenta republiky o trestání některých provinění proti národní cti č. 138/1945 Sb.*“, který byl vydán v říjnu roku 1945, a který se jinak nazývá „Malý retribuční dekret“. ³⁵ Tento dekret umožňoval trestat veškeré přestupky spáchané po 21. květnu 1938 a byly podle něj ukládány tresty vězení do jednoho roku, případně do jednoho miliónu korun či veřejné pokárání. Retribuce oficiálně skončila v roce 1947. O necelý rok později však Ústavodárné národní shromáždění vydalo zákon o jeho obnově, na jehož základě došlo k revizi udělených trestů. Mnoha odsouzeným tak byl pak trest ještě navýšen.

Retribuce podle velkého i malého dekretu poskytovala poměrně velký prostor pro vyřizování si osobních účtů a odstranění mnoha osob z funkcí ve státní správě.

³³ Mandler, *Benešovy dekrety*, 65.

³⁴ Hanzlík, „Benešovy dekrety“, 250.

³⁵ Kuklík Jan, “Dekrety prezidenta republiky: Několik poznámek z právně historické perspektivy” in *Je již český právní řád v souladu s právem EU? / Ist das tschechische Rechtssystem bereits EU-konform?*, ed. Kuklík Jan a kol. (Praha: Friederich-Ebert-Stiftung e.V., 2002), 28.

Retribuce se tak staly součástí ostrého politického boje, který ve svůj prospěch dokázala využít zejména komunistická strana Čech a Moravy, která dokázala obsadit důležité funkce ve státní správě a v národních výborech. V konečném důsledku také ovlivnila výsledky parlamentních voleb v roce 1946, protože podle zákona nesměly volit ty osoby potrestané nebo obviněné z trestného činu, i přesto, že jim později nebyla prokázána vina.³⁶

2.2. **Konfiskační dekrety**

„*Dekret č. 5/1945 Sb. o neplatnosti některých majetkově právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců, kolaborantů a některých organizací a ústavů*“ byl podepsán prezidentem Edvardem Benešem v květnu 1945.

Tento dekret jasně stanovuje, že státně nespolehlivou osobou, které je nutné odebrat všechn majetek, je každý, kdo se při jakémkoliv sčítání lidu od roku 1929 přihlásil k německé nebo maďarské státní národnosti. Toto ustanovení vedlo k celoplošné diskriminaci Němců a Maďarů na tehdejším československém území. Práva na majetek byli pak zbaveni s definitivní platností.³⁷ Veškeré převody majetku (movitého i nemovitého), které byly uzavřeny po 29. září 1938 „pod tlakem okupace nebo národní, rasové nebo politické persekuce“, jsou prohlášeny za neplatné.³⁸

„*Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa*“ byl podepsán v červnu 1945 a odebral půdu všem lidem německé a maďarské národnosti a následně i institucím, které sloužily nacistickým a fašistickým účelům za války.³⁹ Odebrání půdy bylo zahájeno s okamžitou platností bez nároku na náhradu škody. Výjimku tvořili ti, kteří se za války „aktivně účastnily boje za zachování [...] a osvobození České republiky“. To se ovšem netýkalo těch německých či maďarských občanů, kteří byli za války drženi v koncentračních táborech.

„Zemědělský majetek“ nebyla jen půda, ale i budovy patřící k této půdě a veškeré movité příslušenství. Tento majetek připadl „Národnímu pozemkovému fondu“, který pak následně rozděloval zkonfiskovaný majetek osobám slovanské národnosti. Cena těchto pozemků byla velmi nízká, popřípadě mohla být i zcela prominuta.

³⁶ Hanzlík, „Benešovy dekrety“, 252.

³⁷ Mandler, „Benešovy dekrety“, 85.

³⁸ Kuklík, „Dekrety prezidenta republiky“, 29.

³⁹ Mandler, *Benešovy dekrety*, 65.

Odebraná a přerozdělená půda tvořila téměř jednu čtvrtinu území republiky. V pohraničí bylo zkonfiskováno téměř 2.000.000 hektarů půdy, z toho více jak polovina připadla státu. Ve vnitrozemí pak bylo zkonfiskováno „pouhých“ 445 tisíc hektarů půdy, z čehož státu připadla naprostá většina.⁴⁰

2.3. Nacionálně-perzekuční dekrety

Ačkoliv se v rámci problematiky prezidentský dekretů nelze vyhnout otázkám týkající se vyhánění a odsunu Němců a Maďarů z československé republiky, žádný z dekretů se přímo o odsunu nezmiňuje. Toto rozhodnutí bylo učiněno na konferenci v Postupimi v červenci 1945 vítěznými mocnostmi, tedy představiteli Velké Británie, Spojených států amerických a Sovětského svazu.

Ústavní dekret prezidenta republiky o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské č. 33/1945 Sb. odnímal státní občanství všem osobám, kteří se před a během druhé světové války přihlásili k jinému, než československému národu. Stejně tak postihoval i Čechy a Slováky, kteří si během války dobrovolně zažádali o německé nebo maďarské státní občanství, aniž by k tomu byli vnějšími okolnostmi nuceni. Naopak československé občanství bylo ponecháno těm osobám, které prokázaly, že republice zůstali věrni. To znamenalo, že se účastnili bojů proti nacismu, např. v domácím odboji nebo odboj financovali, či prokázali činnost v emigraci. Stejně tak československé státní občanství zůstalo těm, kteří se „v době zvýšeného ohrožení republiky prohlásili v úředním hlášení za Čechy a Slováky“ nebo těm, kteří z rasových či politických důvodů byli vězněni.

Ústavní soud rozhodoval i o potrestání „fašistických zločinců, okupantů a kolaborantů“ a to nejčastěji trestem smrti, konfiskací majetku a odnětím svobody, popř. zbavením občanských práv.⁴¹ Osoby zbavené československého občanství pak bylo možné transferem přesunout do okupačních zón v Německu.⁴²

V rámci tohoto dekretu vydalo ještě Ministerstvo vnitra koncem roku 1946 brožuru s názvem „Přehled předpisů o Němcích a osobách považovaných za Němce“. Tato brožura měla sjednocovat pravidla, jak bude s „těmito osobami“ jednáno a jaká mají na území československé republiky práva a povinnosti. Text uváděl například zcela jasná omezení, že Němci nesmějí obývat své domy, dostávali menší potravinové

⁴⁰ Ibid., 88.

⁴¹ Kuklík, „Dekrety prezidenta republiky“, 28.

⁴² Ibid., 21.

přiděly, pracovali za horších platových podmínek a bylo jim nakázáno nosit jasné zevní označení, aby bylo znatelné, že se jedná o Němce. Stejně tak byly zakázané sňatky německé či maďarské národnosti s osobami národnosti české či slovenské.⁴³

2.4. Amnestijní zákon

Před zahájením transferu Němců do okupačních zón, které bylo schváleno vítěznými mocnostmi a mělo probíhat podle regulí, došlo bezprostředně po konci druhé světové války k tzv. divokému odsunu. Toto období trvalo přibližně pět měsíců, během nichž byla porušována lidská práva a všeobecně je poukazováno na nehumánní postup, které je označováno za bezpráví. Během „divokého odsunu“ opustilo Československo přes půl miliónů lidí. Ve srovnání s tím se jedná o dvakrát tolik více lidí, než kolik lidí odešlo do zahraničí během organizovaného odsunu na základě Postupimské konference. Za příčinu „divokého“ odsunu nelze ovšem vinit prezidentské dekrety či fakt, že v té době ještě neexistoval právní řád. Tento odsun způsobily poválečné nálady, davová hysterie a demoralizace obyvatelstva bezprostředně po válce, které měly za následek to, že lidé nectili po zažitých zkušenostech úctu k lidské osobě a úctu k životu jako takovému. Tyto nálady však byly podněcovány veřejnými činiteli některých politických stran, „kteří ve svých projevech nabádali k jednání, které v té době bylo v rozporu se zákony. Tím se podíleli na vytváření pocitu beztrestnosti za jakékoliv krutosti páchané na Němcích, Maďarech i domácích kolaborantech.“⁴⁴ To dokazuje například „Provolání KSČM k českému lidu o prvních úkolech v osvobozené republice, v němž se uvádělo: *„Zatkněte ihned všechny Němce, kteří k nám po Mnichovu přišli jako okupanti. Podobně postupujte i s těmi „domácími“ Němci, kteří aktivně podporovali Heinleina a Franka a účastnili se vyhlazovacího tažení proti našemu národu. Zřídte pro zatčené pracovní tábory a přinutěte je, aby pracovali na znovuvýstavbě toho, co „zničili“.*“⁴⁵

Důvodem proč je v rámci debat o dekretch prezidenta republiky ve všech pádech skloňován „divoký odsun“ a slovo „bezpráví“, je, že lidé, kteří se ho aktivně účastnili a jednali v rozporu se zákonem, nebyli nikdy potrestáni a Amnestijním zákonem bylo jakéhokoliv jednání v rozporu se zákonem zpětně zlegalizováno. Dokonce i usmrcení osob, „pokud k němu došlo v době od 30. září 1938 do 28. října

⁴³ Mandler, „Benešovy dekrety“, 92f.

⁴⁴ Hanzlík, „Benešovy dekrety“, 258.

⁴⁵ Ibid., 255.

1945 a došlo-li k němu v souvislosti s bojem za znovunabytí svobody“ nebylo podle zákona č. 115/1945 Sb. trestné.⁴⁶ Amnestování trestných činů, které jsou spojeny s bojovou činností během války, je zajisté účelné a má svůj podstatný význam. Ale spolu s tímto obdobím bylo amnestováno přes pět měsíců doby, během které se české obyvatelstvo dopouštělo trestních činů a lidské krutosti, a mělo podle zákona za to být následně potrestáno.⁴⁷ Na rozdíl od konfiskačních dekretů, má tento dekret právní účinky, které zasahují do dnešní doby. „Kategorické prohlášení, že nebudou trestně stíhány všechny myslitelné zločiny, a že pachatelé jsou chráněni před jakýmkoliv trestněprávním postihem, znamená především popření existenčních práv německé a maďarské skupiny obyvatelstva a dále dokládá oficiální názor, že život a zdraví jednotlivých členů těchto etnických skupin nejsou právními statky hodnými ochrany.“⁴⁸ Česká strana často argumentovala tím, že její právní kroky bezprostředně po druhé světové válce se neliší od situací, které proběhly například v Rakousku, Itálii nebo Francii. Ovšem při bližším pohledu na místní situace je zřejmé, že ani jeden z těchto států nepromíjí trestné činy pachatelům takto dlouho po skončení války a nedává prostor pro vyřízení si soukromých účtů či pro pomstychtivost. V Itálii a Francii byla vyvinuta velice přísná jurisdikce, podle které se posuzovaly a promíjely jen ty činy, které opravdu byly provedeny s cílem osvobodit svou zemi od německé okupace. V Rakousku zase nejsou posuzovány a tudíž prominuty ty tresty, které nepřesáhnou deset let odnětí svobody pachateli.

Nutno pak podotknout, že ani po symbolickém zrušení tohoto dekretu by jeho účinky do současnosti nezmizely. Stejně jako Německo, které dodnes stíhá nacistické zločince a staví je před soud, mohla bych Česká republika alespoň (a dnes již spíše symbolicky) otevřít podobná řízení a stíhat ty pachatele, kteří se dopustili zločinů proti lidskosti bezprostředně po druhé světové válce. Nehledě na to, že zrušením dekretu z 8. května 1946 by Česká republika jistým způsobem vyvodila zodpovědnost za dění na území jejího státu a navíc by se symbolicky přihlásila k takovému právnímu státu, který podobné poklesky do budoucna tolerovat nebude.⁴⁹

⁴⁶ Ibid., 256.

⁴⁷ Mandler, „Benešovy dekrety“, 95.

⁴⁸ Kuklík, „Dekrety prezidenta republiky“, 93.

⁴⁹ Kuklík, „Dekrety prezidenta republiky“, 94f.

3. Dekrety jako překážka vstupu ČR do EU

Žádost o členství v Evropské unii podala Česká republika již v lednu 1996. Na pozvání jedenácti kandidátských států do unie, mezi nimiž byla i Česká republika, se členské země usnesly až o necelé dva roky později, v prosinci 1997 na zasedání v Lucemburku. V březnu 1998 byla zahájena přístupová jednání s Českou republikou a dalšími pěti státy, kdy hlavní část jednání představuje tzv. screening, kdy se srovnává kompatibilita legislativ jednotlivých kandidátských zemí s evropským právem. Vyjednávání o možném vstupu ČR do Evropské unie byly ukončeny v polovině prosince roku 2002 na zasedání Evropské rady v Kodani, která pak rozhodla o přijetí České republiky do EU k 1. květnu 2004. V této kapitole bych se chtěla věnovat období tzv. screeningu, tedy období od dubna 2002 do ukončení předvstupních jednání v prosinci 2003, kdy se na půdě Evropského parlamentu rozpoutala velmi živá diskuze o Dekretech prezidenta Beneše z let 1942 - 1946, které tvoří základ současného právního systému České republiky. Podle tehdejšího komisaře pro rozšíření Günthera Verheugena, se až 80% přístupových jednání týkalo České republiky a z toho se po většinu času europoslanci zabývali otázkou prezidentských dekretů.⁵⁰ Vzhledem k tomu, že Evropský parlament měl doporučit rozšíření Evropské unie na východ, bylo mu v této věci přiznáno vůbec největší možné slovo. Konečné rozhodnutí ale bylo na Evropské radě, která sestává z ministrů vlád jednotlivých členských zemí. Ti v dubnu 2003 podepsali v Aténách smlouvy o přistoupení se všemi deseti kandidátskými státy.⁵¹

V průběhu debaty je znatelný určitý vývoj v názorech nejen jednotlivých aktérů, ale i Evropského parlamentu jako instituce. Ten zaujal ze začátku velmi jasnou pozici a hrál po celou dobu debaty specifickou roli. Již v dubnu roku 1999 žádal v článku 7 v usnesení "o pokroku České republiky na cestě ke vstupu do EU", aby „zrušila dosud platné zákony a dekrety z let 1945 a 1946, pokud se vztahují k vyhnání jednotlivých národnostních skupin z bývalého Československa“.⁵² Zde je tedy zcela zřejmě kladen požadavek, o zrušení sporných dekretů, a ne jejich zrušení obecně. Avšak jen málokteré usnesení Evropského parlamentu má charakter legislativy a stejně je tomu i u této problematiky. Jen o rok později se ale Evropský parlament spokojil s tím, že česká vláda nechá přezkoumat, zda jsou prezidentské dekrety v rozporu s evropským právem

⁵⁰ Christian Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie: diskuze v Evropském parlamentu a v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 2002-2003* (Praha: Dokořán, 2007), 30.

⁵¹ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 30.

⁵² Kuklík, „Dekrety prezidenta republiky“, 81.

a kodaňskými kritérii. Dokumenty a hodnocení, které se vydávaly v průběhu debaty, nemají tedy charakter práva. Ani samotní europoslanci nemohli tedy vědět, co by se z právního hlediska stalo, kdyby Česká republika opravdu zrušila Dekrety prezidenta Beneše a jaké důsledky by to s sebou neslo.⁵³ Evropský parlament tedy nechal v průběhu debaty vyhotovit tzv. Froweinův posudek, který měl za úkol zhodnotit, zda jsou prezidentské dekrety s rozporu s evropským právem. Tento posudek sice neodpověděl na otázky vznesené v průběhu diskuze v Evropském parlamentu, ale dal alespoň směr, kterým se následující jednání měla ubírat. Vydání tohoto posudku znamenalo zvrát v celé diskusi a vyhocení, popř. zmírnění názorů jednotlivých aktérů.

Někteří evropští poslanci se snažili poukázat nejen na právní, ale i morální problém těchto zákonů, které jsou podle nich v rozporu s lidskými právy. I přesto je v celé debatě vidět snaha dojít spíše k čistě legislativnímu řešení (viz. Froweinův posudek). Otázkou prezidentských dekretů se intenzivněji zabývalo přibližně třicet europoslanců, z toho téměř polovina z nich pocházela z Německa či Rakouska. Řada z nich si ovšem byla vědoma toho, že prezidentské dekrety nelze posuzovat bez souvislostí, které předcházely jejich vzniku, tedy druhé světové války a zacházení s ostatními národy během nacistické vlády v Německu. Různé pohledy na dějiny a jejich interpretace tak zásadně rozšiřovaly rámec běžné politické debaty na půdě evropského parlamentu.⁵⁴ Vzhledem k tomu, že tato jednání na sebe strhla pozornost médií, je znatelný zvýšený počet veřejných vystoupení a tiskových zpráv, a to zvláště u těch poslanců, kteří v této debatě stáli v centru dění.⁵⁵ Bernd Posselt⁵⁶ například formuloval požadavky na navrácení majetku odsunutým sudetským Němcům nebo jejich finanční odškodnění, které by „přetrvávající bezpráví, které je důsledkem vyvlastnění“ mělo napravit.⁵⁷ Klaus Hänsch⁵⁸ sice souhlasil s Posseltem, že se jedná o bezpráví, na druhou stranu nesouhlasil, ale s tím že se by se v debatě mělo jednat o vyrovnání materiálních škod, ale spíše o usmíření, vzájemné odpuštění a uzavření společné minulosti. K tomu však jsou zapotřebí spíše rozhovory, diskuze a omluvná gesta, než vznášení nároků na finanční odškodnění.⁵⁹ A na druhé straně dolní komora českého parlamentu odmítla

⁵³ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 31ff.

⁵⁴ *Ibid.*, 25ff.

⁵⁵ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 27.

⁵⁶ Člen bavorské strany CSU a mluvčí Sudetoněmeckého krajanského sdružení, který velmi kriticky vystupuje proti prezidentským dekretům a bojuje za navrácení půdy a majetku Sudetským Němcům.

⁵⁷ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 31.

⁵⁸ Německý politik, v letech 1979-2009 člen Evropského parlamentu a Sociálnědemokratické frakce a v letech 1994-1997 zastával funkci prezidenta Evropského parlamentu.

⁵⁹ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 31.

jakékoliv „snahy o otevírání otázek související s koncem a výsledky druhé světové války“, protože české, resp. Československé zákonodárství vzniklo jako důsledek „války a porážky nacismu“ a jako takové byly dekrety prezidenta republiky „konzumovány v období po svém vydání a dnes již na jejich základě nemohou vznikat žádné nové právní vztahy“.⁶⁰

Celý vývoj debaty, jak na půdě Evropského parlamentu, tak v Parlamentu České republiky, ovlivňovaly dva faktory. Zaprvé v Evropském parlamentu došlo během diskuzí k jisté nerovnováze, a to z toho důvodu, že se k ní nemohli přímo vyjádřit čeští poslanci, kteří v té době ještě neměli v Evropské unii žádné zastoupení. Český parlament se tak dostal do pozice, kdy byl z jeho pohledu nucen reagovat na vzniklou situaci a ještě ke všemu měl pocit, že stojí proti mnohem silnějšimu protivníkovi. Z toho důvodu se mohou zdát některé reakce jak český politiků, tak europoslanců vyhocené. Druhou situací, která ovlivnila vývoj zejména na české straně, je ten fakt, že v červnu 2002 probíhaly volby do Českého parlamentu. Politici se tak dostali do jakési „soutěže“ o to, kdo lépe hájí zájmy českých občanů na mezinárodní úrovni. To samozřejmě mělo vliv na jednotlivá vystoupení, usnesení a projevy pronesené českými politiky před volbami.⁶¹

3.1. Průběh debaty do vydání „Froweinova posudku“

Počátek debaty v Evropském parlamentu je charakteristický tím, že se poslanci spíše snažili vymezit přesné téma, popř. témata, kterými by se Evropská unie v souvislosti s prezidentskými dekrety měla zabývat a jak široce je dané téma třeba otevřít, zdali vůbec. Ve své podstatě se jednalo o to, zda se europoslanci mohou v rámci své politické agendy zabývat otázkami spjatými s historickými událostmi nebo by se spíše měli zaměřit na společnou budoucnost a pokusit se vzájemné vztahy jednotlivých členských zemí od těchto otázek oprostit.⁶²

Důvodů, které rozpoutaly celou diskuzi, se dá vyjmenovat více a ani sami europoslanci na tuto otázku nemají jednotnou odpověď. Ursula Stenzelová⁶³ si myslí, že za vznikem diskuze stojí tehdejší maďarský premiér Viktor Orbán. Ten ve svém projevu v Evropském parlamentu řekl, že očekává, že prezidentské dekrety z českého právního

⁶⁰ „Schůze Poslanecké sněmovny 24. dubna 2002“, Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, přístup 10.5.2014, <http://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/049schuz/s049031.htm> .

⁶¹ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 32ff.

⁶² Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 35.

⁶³ Rakouská politička, členka strany ÖVP.

systemu před jejím vstupem do Evropské unie vymizí.⁶⁴ Bernd Posselt si zase myslí, že jako první rozdmýchal tuto diskuzi rakouský politik Jörgen Haider. Ten prohlásil, že pokud Česká republika nezruší prezidentské dekrety, nebude podporovat její vstup do Evropské unie. Na to reagoval tehdejší český premiér Miloš Zeman v rozhovoru pro rakouský týdeník Profil, ve kterém přirovnal sudetské Němce k "páté koloně Hitlera" a obvinil je z vlastizrady. Tyto výroky samozřejmě vedly k vyhrocení situace na obou stranách. Již od počátku tak bylo zřejmé, že spory o dekrety prezidenta Beneše budou trvat velmi dlouho, ne-li až do vstupu ČR do unie.

Na půdě Evropského parlamentu se prezidentské dekrety řešily poprvé 13. března 2002. Toto jednání zahajoval i uzavíral tehdejší komisař pro rozšíření Günther Verheugen, který po celou dobu stál mezi europoslanci prosazující zrušení dekretů a Českou republikou, která to jednoznačně odmítala. Verheugen nabádal všechny politiky, kteří se této debaty účastnili, aby se na problematiku dívali objektivně a s odstupem a řešili tuto problematiku jako "morálně politickou otázku" a nevznášely požadavky na "přezkoumávání právních a restitučních aspektů".⁶⁵ S tímto názorem souhlasil i Hans Modrow, který vnímal vznášení jakýchkoliv požadavků na odškodnění sudetských Němců nebo navrácení majetku jako nečestné. Hartmut Nassauer si dokonce myslel, že podobné debaty by se měly vést čistě na bilaterální úrovni a nevnášet je na "evropskou" úroveň. Hannes Swoboda naopak prohlásil, že na půdě Evropského parlamentu by se prezidentské dekrety probírat měly, chtěl jim ale vymezit jasné hranice. Podle něj bylo relevantní pouze to, zda v současnosti mají dekrety nějaké diskriminační důsledky nebo ne. Ursula Stenzelová pro změnu viděla dekrety jako překážku pro vstup České republiky do Evropské unie, kterou je potřeba odstranit a tím "zamezit jejich diskriminačním důsledkům". Rozdílné názory na dekrety měly za následek přiosťření celé debaty a zvýšenou pozornost i jiných europoslanců, kteří pocházeli i z jiných zemí, než je Německo nebo Rakousko.^{66 67}

Poměrně krátce po jednání v Evropském parlamentu navštívili Prahu předseda evropského parlamentu Pat Cox⁶⁸ a komisař pro rozšíření Günther Verheugen.

⁶⁴ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 29.

⁶⁵ Ibid., 34ff.

⁶⁶ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 36f.

⁶⁷ např: za *Velkou Británii*: A. N. Duff (ALDE), S. F. Murphy (SDE), Ch. Tannock (ELS), G. Titley (SDE), G. R. Watson (ALDE); *Francie*: D. Cohn-Bendit (Zelení/ESA), C. Lalumier (SDE); *Belgie*: N. Mase (Zelení/ESA); *Nizozemsko*: J. Lagendijk (Zelení/ESA), A. M. Osslander (ELS), J. M. Wiersma (SDE); *Dánsko*: O. Andreassen (ALDE), O. Krarup (EDR); *Švédsko*: C. Malmström (ALDE), L. Sacredeus (ELS); *Itálie*: M. Ebner (ELS)

⁶⁸ Irský politik, v letech 2002-2004 zastával funkci prezidenta Evropského parlamentu.

Pat Cox navštívil Prahu 21. března 2002, kdy v českém parlamentu přednesl projev, ve kterém srovnával situaci své země Irska a České republiky v Evropské unii. Během projevu se dotkl i otázky okolo prezidentských dekretů. Nejprve zmínil dvě nadcházející debaty o rozšíření Evropské unie, které proběhnou v červnu a listopadu 2002. Tím vyzval české poslance a senátory, aby se aktivněji zapojili a navštívili „politické kluby, výbory a plenární zasedání, když se bude hovořit o těchto otázkách.“⁶⁹ Fakt, že se dekrety prezidenta Beneše opět objevily ve veřejné debatě, přičítá k „volební horečce“ v České republice a sousedních státech⁷⁰. Podotkl proto, že bude prospěšnější debatovat o tomto tématu po až po volbách a vyhnout se tak vyhoceným projevům a postojům. Dle jeho názoru je třeba o podobných tématech hovořit s odstupem a klidnou myslí. Na závěr Pat Cox podotkl, že on sám si velice přeje, aby se tyto otázky vyřešily, protože „společně tvoříme dějiny Evropy a nechci, abychom jenom opakovali minulost.“⁷¹ Na projev předsedy Evropského parlamentu si dovilil reagovat senátor Daniel Kroupa, který požádal Pata Coxe, aby Evropský parlament vzal při svých jednáních na vědomí, že „Česká republika před nedávnou dobou přijala Česko-německou deklaraci, v níž jsme se rozhodli nezatěžovat vzájemné vztahy otázkami minulosti, a v níž jsme se rozhodli řešit tyto společné problémy individuálně.“ Na závěr prohlásil, že otevírání podobných problémů otevírá u některých občanů ČR obavy ze vstupu do Evropské unie, a je potřeba se na tyto problémy dívat i z pohledu kandidátských zemí a nejen ze strany europoslanců. Pat Cox ujistil ve své odpovědi přítomné senátory, že si samozřejmě uvědomuje, že demokratický proces vyžaduje vzájemný dialog a podobné věci se nedají řešit za zavřenými dveřmi. Znovu tedy ujistil senátory, že „já ve Štrasburku i Bruselu budu mít otevřené dveře a přivítám vás poslance a senátory z České republiky, kteří budou chtít hovořit o těchto otázkách.“⁷²

O necelý měsíc později navštívil Českou republiku evropský komisař pro rozšíření Günther Verheugen. Ten 11. dubna 2002 podepsal s tehdejším českým premiérem Milošem Zemanem „Společné tiskové prohlášení českého premiéra Miloše Zemana a člena Evropské komise pro rozšíření Günthera Verheugena“. Hned na začátku prohlášení se poukazuje na Česko-německou deklaraci z roku 1997, která je podle textu

⁶⁹ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 38.

⁷⁰ V září 2002 měly proběhnout volby do Spolkového sněmu v Německu a v listopadu pak do Národní rady v Rakousku.

⁷¹ „Stenozáznam z 6. dne 15. Schůze“, Senát parlamentu ČR, přístup 10.5.2014, <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=3&IS=88&T=223>.

⁷² „Stenozáznam z 6. dne 15. schůze“, Senát parlamentu ČR, přístup 10.5.2014, <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=3&IS=88&T=223>.

„rozhodujícím a historickým krokem v [...] partnerství mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo.“ Přímo k dekretům řekl, že ačkoliv by dnes některá opatření přijatá po druhé světové válce Českou republikou neobstála, nelze je posuzovat z hlediska dnešních standardů, protože patří k historii. „Smlouva EU požaduje na členských státech a na institucích EU, aby posuzovaly žadatelské země na základě jejich nynějšího, nikoliv minulého konání.“ Prezidentské dekrety jsou samozřejmě přezkoumávány, ale v případě, že na jejich základě nemohou vznikat nové právní vztahy nebo důsledky, nemohou být „součástí vstupních jednání a neměly by na ně mít žádný vliv.“⁷³

Toto společné usnesení muselo později čelit kritice některých poslanců Evropského parlamentu, jako například Hartmuta Nassauera, který Verheugena ještě před jeho návštěvou v České republice vyzýval k tomu, aby nepotvrzoval integraci prezidentských dekretů do přístupových smluv s EU. O společném prohlášení Miloše Zemana a Günthera Verheugena následně prohlásil, že České republice byl „vystaven bianco šek“ a že se komisař pro rozšíření EU „sehnul před českou předvolební kampaní.“⁷⁴ K situaci se 13. dubna 2002 vyjádřil i stínový ministr zahraničí Jan Zahradil, který v rozhovoru pro deník Právo řekl, že česká politická scéna musí reagovat na tlaky zvenčí, a to „pokud možno jednotně, klidně a důrazně“. Zároveň kritizoval Evropský parlament, který podle něj „trvá na tom, že je autonomním tělesem, který nemusí své závěry a usnesení s nikým konzultovat“.⁷⁵

K této problematice se vyjádřil i tehdejší prezident Václav Havel, jehož text z 19. dubna 2002 byl otištěn v několika zahraničních novinách, jako např. Süddeutsche Zeitung (Německo), Neue Zürcher Zeitung (Švýcarsko), Gazeta Wyborcza (Polsko), Le Monde (Francie) a v dalších. V tomto textu Václav Havel vysvětluje postoje československého prezidenta Edvarda Beneše a jeho rozhodnutí. Ačkoliv ne se všemi souhlasí, poukazuje na to, že Beneš se rozhodoval v tak složité a komplikované době, kterou nikdo z dnešních politiků nezažil a nemá tedy právo tato rozhodnutí zpochybňovat: „*Ve 30.letech Edvard Beneš ztělesňoval ty nejlepší tradice našeho*

⁷³ „Zahraniční politika České republiky: dokumenty 04/2002“, Ministerstvo zahraničních věcí, přístup 10.5.2014, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0JeMHxTU9egJ:www.mzv.cz/file/23052/Dok4_2002.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&lr=lang_cs|lang_de|lang_en&client=firefox-a.

⁷⁴ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 39.

⁷⁵ „Zahraniční politika České republiky: dokumenty 04/2002“, Ministerstvo zahraničních věcí, 10.5.2014, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0JeMHxTU9egJ:www.mzv.cz/file/23052/Dok4_2002.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&lr=lang_cs|lang_de|lang_en&client=firefox-a.

*kontinentu. [...] Byl to právě on, kdo – proti odporu český nacionalistů a sudetoněmeckých henleinovců – otevřel v druhé půli třicátých let naší zemi tisícům svobodomyšlných Němců a Rakušanů, kteří našli v Československu snad nejvládnější evropské útočiště. [...] Tento muž [se] stal symbolem českého odboje proti nacismu a naší demokratické tradice. [...] Benešovo počínání v tragických mnichovských dnech i v době poválečné bude asi trvalým tématem diskusí. Vždycky jsme tíhnul a tíhnu spíše ke kritickému názoru na jeho rozhodnutí v těchto osudových chvílích. [...] Spíše než otázka, proč Beneš přijal nakonec mnichovskou dohodu a myšlenku vysídlení, mne tedy zajímá otázka jiná: jak se stalo, že to vůbec udělat mohl a že to vyvolalo tak malý odpor. [...] Bohužel, ožívování starých obrazů nepřítele se v poslední době stává módou střední Evropy. Nedopusťme, aby se tento jev stal nenápadným počátkem neblahého vývoje na našem kontinentu.*⁷⁶

Celá debata, komentáře a projevy, jak na půdě Evropského parlamentu, tak v České republice, byly neformálního charakteru. Až „Usnesení k dekretům prezidenta republiky“ schválené 24. dubna 2002 Poslaneckou sněmovnou České republiky tuto neformálnost narušila a přitáhla pozornost veřejnosti. K usnesení se vyjádřil i tehdejší předseda poslanecké sněmovny Václav Klaus, který před hlasováním vyzval poslance, aby usnesení vzniklo „jako výsledek konsensu všech politických stran zastoupených ve sněmovně“, protože se jedná o „výraz zneklidnění sněmovny nad pokusy některých kruhů zejména v zahraničí otvírat tragické projevy historie, komplikovat jimi současné mezinárodní vztahy a zneklidňovat naši veřejnost“.⁷⁷ K usnesení se dále vyjádřili např. tehdejší místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí Vladimír Špidla, který z otevření této debaty obvinil rakouský parlament a Sudetoněmecké krajanské sdružení v Bavorsku, s podporou bavorského předsedy vlády Edmunda Stoibera. „Debata, která se otevírá v některých kruzích evropské politiky, není nevinnou, protože cílem těchto debat [...] je představa, že lze nějakým způsobem revidovat základy evropského míru po druhé světové válce. Myslím si, že toto usnesení sněmovny, [...], je jasným signálem, [...], že Česká republika není slabým článkem a že ten, kdo se pokouší otevírat znovu a znovu tuto otázku, prostě jednoduše ztrácí čas.“⁷⁸ Poslanec Karel Kühnl ve svém projevu zase zmínil, že „právní skutečnosti vzniklé na základě někdejších dekretů prezidenta republiky jsou platné a neměnné, [ale] jsou dnes neúčinné a nemohou tedy

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ „Schůze Poslanecké sněmovny 24. dubna 2002“, Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, přístup 10.5.2014, <http://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/049schuz/s049030.htm>.

⁷⁸ Ibid., <http://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/049schuz/s049031.htm>.

diskriminovat žádného občana České republiky, ani Evropské unie.⁷⁹ Podle jeho slov tedy v žádné části přístupových jednání do EU, ani po vstupu ČR do unie, nehrozí žádné přezkoumávání a změna práva ČR či územních nebo majetkových vztahů. V Usnesení Poslanecké sněmovny k dekretům prezidenta republiky poslanecká sněmovna odmítá otevírání otázek po druhé světové válce, odkazuje se na podepsání Česko-německé deklarace v roce 1997 a potvrzuje, že prioritou České republiky je udržení dobrých sousedských vztahů s ostatními zeměmi a vstup do Evropské unie. Zároveň s tím prohlašuje, že československé zákonodárství v letech 1940 – 1946 vzniklo v důsledku druhé světové války, stejně jako v jiných evropských zemích, a ačkoliv na jeho základě nemohou dnes vznikat žádné nové právní vztahy, dekrety prezidenta republiky jsou „nezpochybnitelné, nedotknutelné a neměnné“ stejně jako majetkově-právní vztahy, které na jejich základě vyplynuly.⁸⁰ Toto usnesení bylo jednohlasně přijato 169 poslanci, kteří na hlasování byli přítomni.

Usnesení z 24. dubna 2002 je svým způsobem paradoxní dokument. Z právního hlediska se totiž nejedná o závazný dokument a nemá žádné právní důsledky a z politického hlediska zas nepřináší nic nového. Pouze poukazuje na stále neměnný postoj českých poslanců k této problematice. Usnesení má tedy především jakýsi symbolický význam, i přesto ho ale nelze podceňovat, vzhledem k tomu, že tato rezoluce byla na dlouhou dobu jediným vyjádřením poslanecké sněmovny k dekretům. Ačkoliv žádný právní význam neměla, vyjadřovala jednohlasnou shodu všech politických stran ve sněmovně.⁸¹

Klaus Hänsch později o usnesení prohlásil, že „se nejedná zrovna o vrcholnou ukázkou evropské politické strategie“ a zároveň s tím kritizoval Vladimíra Špidlu, za to, že během projevu před hlasováním o usnesení prohlásil, že „někteří poslanci Evropského parlamentu zpochybňují československou denacifikaci“.⁸² Bernd Posselt komentoval usnesení českého parlamentu v německém rozhlasu. V něm prohlásil, že ho vývoj situace na české straně nepřekvapil a dodal, že prezidentské dekrety musí být zrušeny před vstupem České republiky do Evropské unie.⁸³

⁷⁹ Ibid., <http://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/049schuz/s049032.htm>.

⁸⁰ Ibid., <http://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/049schuz/s049033.htm>.

⁸¹ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 82f.

⁸² Ibidem., 40

⁸³ „Tschechiens EU-Beitritt und die Benes-Dekrete“, Deutschlandfunk, 26.04.2002, přístup 10.5.2014, http://www.bernd-posselt.de/article.php?efxf_artikel=164 .

V březnu 2002 byl Evropskému parlamentu předložen návrh usnesení,⁸⁴ který zpracoval zpravodaj pro Českou republiku Jürgen Schröder. V návrhu se objevila formulace, že by „Evropský parlament přezkoumání dekretů ze strany české vlády přivítal“, ačkoliv je pro existenci českého právního řádu označil za nezbytné. Z tohoto důvodu doporučil, že by podle něj neměly být prezidentské dekry součástí jednání o vstupu České republiky do Evropské unie. 12. a 13. Června 2002 pro probíhala debata o tomto usnesení. Pozměňovací návrhy jednotlivých europoslanců a ani mírné a opatrné formulace Jürgena Schrödera se neprosadily. V rámci debaty se však utvořila nová stanoviska a dalo se odhadnout, kde budou spočívat další konflikty a kdo proti komu bude stát svými názory a postoji.⁸⁵ V debatě, která proběhla 12. června⁸⁶, se k prezidentským dekretům vyjádřil například Elmar Brok, který prohlásil, že ho zajímá pouze ta otázka, zda jsou si všichni občané Evropské unie rovni a bude tomu tak i po vstupu České republiky do Evropské unie. Dle jeho názoru není v ničím zájmu otevírat otázky minulosti a interpretovat dějiny, ale naopak by měla být snaha najít společný kompromis.⁸⁷ Komisař pro rozšíření Günther Verheugen zase poukazoval na to, že při otevírání těchto historických otázek, které zanechaly v hluboké rány v celé Evropě, jednat citlivě. A jak debaty a reakce kolem prezidentských dekretů ukázaly, tak i přesto, že rány jsou již zahojené, jizvy, které po sobě zanechaly, jsou stále čerstvé a bolestné, proto je třeba v této situaci zachovat vzájemný respekt a akceptovat odlišné zkušenosti v rámci dějin jednotlivých členských zemí. Cílem Evropská unie by pak podle něj měla být především myšlenka sjednocení a pohledu do budoucna.⁸⁸ Britský europoslanec

⁸⁴ „Report 24 May 2002 on the state of enlargement negotiations“, European Parliament, přístup 10.5.2014, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fTEXT%2bREPORT%2bA5-2002-0190%2b0%2bDOC%2bXML%2bV0%2f%2fEN&language=EN> .

⁸⁵ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekry*, 41ff.

⁸⁶ „Debates on Wednesday 12 June 2002 – Strasbourg“, European Parliament, přístup 10.5.2014, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fTEXT%2bCRE%2b20020612%2bITEM-005%2bDOC%2bXML%2bV0%2f%2fEN&language=EN> .

⁸⁷ „When we discuss issues of discrimination etc. in relation to enlargement, we must also ensure that it is made clear that all citizens of this European Union are equal. [...] Our task is not to examine the past from a legal perspective, but to ensure that no discrimination arises as a result of the current application of the law. [...] and if my reading of the Verheugen-Zeman paper is correct, I see opportunities to achieve openings and agreements here too.”

⁸⁸ „The Europe of the past has left a trail of deep wounds and scars behind it. The generation in Europe whose towns were razed to rubble and ashes, who went hungry and experienced the misery of war, flight and persecution, is still alive. It is the generation, which suffered under the most violent ideologies of the twentieth century.

Alongside the memory of this suffering, however, there is another memory still alive in Europe: the memory of good neighbourly relations, of public-spiritedness, of human decency, of resistance against inhumane systems and of individual bravery. [...] Europe is a fragile continent. The wounds have closed,

Simon Murphy zase ve svém příspěvku poukázal na to, že ti, kdo otevírají otázky dekretů prezidenta Beneše, by si měli uvědomit, jakou škodu tím páchají mezi evropskými občany. V České republice je v důsledku těchto debat o šest procent nižší souhlas se vstupem do Evropské unie, než byl dříve.⁸⁹ Simon Murphy s nizozemským europoslancem Marinusem Wirsmou pak v jedné tiskové zprávě přejímají názor Elmara Broka, že „jízdní řád rozšíření musí být dodržen“ a dekreta prezidenta Beneše by neměly být součástí přístupových rozhovorů.⁹⁰

Zpravodaj pro Českou republiku v rámci rozšíření Evropské unie Jürgen Schröder poukázal na to, že je třeba vyřešit otázku, zda jsou v českém právním řádu zákony, které mají diskriminační důsledky dodnes, jako například Dekret z roku 1946 od odškodnění majetku nebo zákon o navrácení majetku zabaveného za komunismu z roku 1992. Na druhou stranu se ale jako jediný zmínil o tom, že potomci těch, kteří v roce 1945 byli vyhnáni z tehdejší Československé republiky, by měli alespoň gestem vyjádřit to, že nežadají navrácení majetku. A tím uznat, že majetkové vztahy, které byly zavedeny po druhé světové válce, jsou tedy nedotknutelné a neměnné, a že toto respektují.⁹¹ Europoslankyně Ursula Stenzelová naopak uvítala, že Evropský parlament nařídil, že dekreta, které mají diskriminační důsledky, musí být před vstupem ČR do unie zrušeny.⁹² Rakouská europoslankyně Daniela Raschhoferová zase byla toho názoru, že „Amnestijní zákon“ (Dekret č. 115/45 Sb.) je v rozporu s etickými a morálními zásadami Evropské unie, s hodnotami Evropského společenství a s kodaňskými kritérii. Dle jejího názoru je možné jasně říci, co je špatné a co je

to be sure, but the scar tissue is thin and they still ache. The re-opening of the debate on the so-called Beneš decrees has made that clear.

Parliament still has to look at all the legal implications. [...] The debate must be held in a spirit of mutual respect and with respect for everyone's suffering and different experiences.”

⁸⁹ „Those who use issues of history to try and create new obstacles on our road to the accession of new Member States of the European Union must appreciate the damage that they are doing to public opinion. I was in Prague recently where there has been a 6% fall in public support for joining the European Union just as a result of the debate over the Beneš decrees.”

⁹⁰ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekreta*, 43.

⁹¹ [...] the Czech Parliament's declaration of 24 April 2002 is helpful, since it states that the presidential decrees cannot be the basis for any new legal relations today. However, there is one issue which concerns us, and that is whether discriminatory elements still exist in current Czech law, such as an act dating from 1992 on the restitution of property confiscated from its owners under Communism, which makes the restitution of property contingent on continuous Czech citizenship. We must establish whether this provision conforms with European law. The same applies to what is known as the 1946 Criminal Indemnity Act. [...] I am convinced that a clear signal from those who were expelled in 1945 and from their descendants would be helpful. This signal should make it clear that the property relations which emerged after the Second World War are inviolable, and should not be violated.

⁹² „I welcome the fact that the European Parliament is pointing out that discriminatory provisions which conflict with the *acquis communautaire* must be abolished before accession to the European Union, and I hope that after the elections in the Czech Republic, this issue can be resolved in an objective way.”

správné, a zákony umožňující „etnické čistky“ jsou neodpuštělné, ať už se děly v minulosti, přítomnosti nebo se budou dít v budoucnu.⁹³

Zpráva o stavu jednání o rozšíření Evropské unie byla odhlasována o den později, 13. června 2002.⁹⁴ Ve zprávě se v bodě č. 50 říká, že Evropský parlament bere na vědomí prohlášení, které podepsal Miloše Zeman a Günther Verheugen, které uvádí, že na základě prezidentských dekretů nemohou vznikat nové právní vztahy. Na druhou stranu ale očekává, že Česká republika prověří a popřípadě odstraní ještě před jejím vstupem do Evropské unie ty dekrety, které mají stále diskriminační důsledky. Dále dodává, že diskuze probíhající na půdě Evropského parlamentu není zcela u konce a vyhrazuje si právo na rozhodnutí v otázce prezidentských dekretů do doby, dokud nebude vyhotoven znalecký posudek, o který si Evropský parlament sám žádal. Na závěr pak vyjadřuje své obavy, které se v této debatě skrývají. Zpráva schválena Evropským parlamentem jmenuje maďarského premiéra, který podle něj vyprovokoval svými výroky tuto debatu a narušil tak vzájemnou důvěru mezi státy Visegrádské skupiny. Jejich setkání, původně naplánováno na příští den, je tedy zrušeno. Rozpoutání podobné debaty je pak podle europoslanců znepokojující zejména z toho pohledu, že podřívá hlavní myšlenky evropské integrace, a zajištění společného soužití, přátelských sousedských vztahů, budování společné budoucnosti a zanechání konfliktů v minulosti. Podle Evropského parlamentu je tu ale riziko, že „rány, které byly otevřeny, se nemusí zahojit“.

Debata definovala nové otázky a pozice europoslanců na další období. Tematizování tzv. Amnestijního zákona rozvířilo diskusi o právních normách a jejich významu jako takovém. Ve své podstatě ale na půdě parlamentu vznikly dvě skupiny poslanců – na tu, která tvrdila, že Českou republiku nelze stavět před volbu „buď a nebo“ a na tu, která si stála za tím, že je třeba diskutovat o určitých tématech a tyto otázky ještě před vstupem ČR do unie vyřešit. Vzhledem k tomu, že ale se vyčkávalo na

⁹³ „Secondly, at the heart of it, the dispute about the Beneš decrees is about the 1946 amnesty law. We cannot allow history to be misused as an obstacle to enlargement. But the amnesty law legitimises expulsion as an instrument of conflict resolution and expressly exempts crimes from punishment. That is contrary to the ethical foundations of the EU, the principles of the European community of values and the Copenhagen criteria. The Balkan conflict was about precisely the same thing: ethical and ethnic cleansing. Anyone who plays down this conflict of values does Europe a disservice. Right and wrong are indivisible and non-negotiable, whether in the past, in the present or in the future.”

⁹⁴ „Report 24 May 2002 on the state of enlargement negotiations“, European Parliament, přístup 10.5.2014, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fTEXT%2bREPORT%2bA5-2002-0190%2b0%2bDOC%2bXML%2bV0%2f%2fEN&language=EN> .

zveřejnění a závěry posudku, který si Evropský parlament vyžádal, mnoho europoslanců ustoupilo ze svých původně vyhraněných postojů a vytvářelo si kolem sebe větší prostor pro flexibilnější výchozí pozici.⁹⁵

3.2. Zveřejnění „Froweinova posudku“ a následná debata

Dokument s názvem „Právní posouzení Benešových dekretů a přistoupení České republiky k Evropské unii“⁹⁶, který byl na základě požadavku Evropského parlamentu vyhotoven specialisty na mezinárodní právo Jochenem A. Froweinem, Ulfem Bernitzem a Lordem Kingslandem, byl Evropskému parlamentu představen 2. října 2002. Posudek zkoumal konfiskační dekrety a jejich důsledky do současnosti, otázku ochrany práv menšin žijících na území České republiky, dekret z 8. května 1946, či otázky diskriminace, a to vše posuzoval na základě právních předpisů Evropské unie, Kodaňských kritérií a mezinárodního práva, které je relevantní pro přistoupení. Na tento posudek nečekali jen poslanci Evropského parlamentu, ale vzbudil také velký zájem v široké veřejnosti. Ihned v záhlaví posudku jsou zveřejněny jeho závěry, které v šesti bodech říkají, že prezidentské dekrety nejsou překážkou vstupu do Evropské unie. Konfiskační dekrety dle J. Froweina nemají zpětnou účinnost a nevytváří tak podle předpisů EU překážku pro vstoupení ČR do unie. Restituce provedené po druhé světové válce mohou být v jistých případech diskriminační (alespoň podle Výboru pro lidská práva při OSN), ale např. podle předpisů Evropské unie nejsou. Co se týče Amnestijního zákon, zde je uvedeno, že sice zrušení tohoto dekretu není v rámci procesu o přistoupení povinné, ale neslučuje se s lidskými právy a Česká republika by měla podle Froweina tento fakt oficiální cestou uznat. Na závěr ještě dodává, že tato analýza byla vyhotovena na základě přesvědčení, že po vstupu ČR do Evropské unie budou mít všichni občané unie na území České republiky garantována stejná práva.

Posudek se postupně vyjadřuje k jednotlivým dekretům. Dle názoru autorů jsou konfiskace majetku na základě dekretu č. 108/1945 Sb. bez náhrady ukončeny v letech 1945 – 1946 a jsou tedy považovány za zaniklé. Ačkoliv tedy tento dekret není ospravedlnitelný v rámci mezinárodního práva (a to i po přihlédnutí k tehdejší situaci), neodporuje evropským předpisům ve Smlouvě o Evropské unii a otázky konfiskace

⁹⁵ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 44.

⁹⁶ Jochen A. Frowein, Ulf Bernitz a Lord Kingsland, *Právní posouzení Benešových dekretů a přistoupení České republiky k Evropské unii* (Luxemburg: Evropský parlament, 2002), přístup 10.5.2014, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2002/323934/DG-4-AFET_ET\(2002\)323934_CS.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2002/323934/DG-4-AFET_ET(2002)323934_CS.pdf).

nemohou být znovu otevřeny. Stejně tak Smlouvy o Evropském společenství uznávají, že nemají vliv na systém, kterým se řídí vlastnictví majetku v daném státu, který byl získaný před přistoupením do unie. Názor, že nelze vznášet námitky proti konfiskacím učiněným v minulosti, vyjádřila ve svém analýze i Evropská komise a autoři posudku s tímto názorem souhlasí. Stejně tak ani v Česko-německé deklaraci nebyly vyvozeny žádné důsledky z faktu, že tehdejší konfiskace způsobily bezprávní nevinným.

Otázka občanství, nebo-li dekretu č. 33/1945, není podle J. Froweina překážkou pro vstup ČR do EU. Podle článku 17 Smlouvy o Evropském společenství jsou otázky v rámci přidělování, odnímání a řešení občanství čistě v kompetenci daného státu. Navíc podle autorů vyplynulo hromadné odnímání státního občanství z logiky věci v rámci přesídlování a odsunu sudetských Němců z území České republiky. Účinnost tohoto dekretu je tedy omezena na dané období bezprostředně po skončení války a dnes již na jejich základě nemohou vzniknout žádné další případy.

Dekrety týkající se trestního stíhání by se podle Froweinova posudku měli ještě před vstupem České republiky do unie přezkoumat, protože mohou mít právní důsledky do současnosti, které odporují článku 6 a 45 Smlouvy o Evropské unii. Na základě těchto dekretů bylo odsouzeno mnoho lidí před tribunály, které byly zřízeny za tímto účelem. Soudní řízení mnohdy probíhalo ve zkráceném čase a za nepřítomnosti obžalovaných. Z toho důvodu není jasné, jaké účinky mají tyto rozsudky do současnosti a zda nemůže nastat případ, kdy takto odsouzená osoba může být při vstupu na území České republiky zadržena. Tato skutečnost by odporovala základním právům a zárukám právního státu, která se musí platit od data přistoupení ČR do EU. Autor posudku tedy tvrdí, že Česká republika musí k těmto skutečnostem zaujmout jednoznačné stanovisko.

Největší část posudku Jochena Froweina se vztahuje k Amnestijnímu zákonu, tedy dekretu č. 115/1946, který má stále právní důsledky do současnosti. Zejména pak druhá část dekretu, která ospravedlňuje „případy spravedlivé odplaty za činy okupačních sil nebo jejich pomahačů“ je v rozporu s garancí základních lidských práv České republiky povinností státu chránit všechny své občany proti násilí. Na druhou stranu byl tento dekret přijat po dlouhém období okupace a navíc vznikl podle předlohy dekretu Hitlera, který vznikl 7. června 1939. Ten ospravedlňoval veškeré trestné činy spáchané v rámci boje za „zachování německého elementu v sudetských německých územích [...] před 1. prosincem 1938“. Frowein dále rozvádí názor Ch. Tomuschata, který argumentuje, že tento dekret je proti lidskosti a osoby, které spáchaly během divokého odsunu trestné činy, je nutné postavit před soud. Tuto skutečnost

srovnává děním v Německu, které dodnes soudí zločiny spáchané za druhé světové války. Autor posudku s touto myšlenkou v zásadě souhlasí, ale dodává, že je třeba tuto situaci posuzovat na základě více detailů. Zprvce otevírání přes padesát let starých případů sebou nese jisté problémy a sám Frowein si není jistý, na základě jaké argumentace by tyto osoby měly být předvolány před soud. Vzhledem k tomu, že jsou tyto činy až do současnosti ospravedlněny, potenciální pachatelé žijí v domnění, že nebudou za tyto činy souzeni. Na rozdíl od Německa, kde tato garance dána nebyla a všichni jsou si vědomý toho, že za své činy mohou být postaveni před soud. V neposlední řadě se Frowein odkazuje na Česko-německou deklaraci, ve které se obě strany (jak německá, tak česká) omlouvají za činy spáchané během nebo po druhé světové války a litují jich, avšak ani jedna strana nepožaduje vyvozování jakýchkoliv dalších právních důsledků. Tím obě strany daly najevo své postoje a i přesto, že Česko-německá deklarace není smlouvou, neměla by být její platnost narušena. Autor posudku tedy dochází k závěru, že by nemělo být požadováno zrušení zákona č. 115/1946 Sb., ale Česká republika by měla dát oficiálně najevo, že těchto excesů lituje.

K posudku od J. Froweina se pak vyjadřuje posudek Ulfa Bernitze, který s ním v zásadě souhlasí, ačkoliv udává, že silně pochybuje o „právnosti Benešových dekretů podle mezinárodního práva“.⁹⁷ Přesto podporuje závěr Froweina, že konfiskace majetku v letech 1945/1946 není v rozporu se Smlouvou o Evropské unii a tudíž netvoří překážku pro vstup České republiky do Evropské unie, protože Smlouva o EU se nevztahuje na minulost.

Připomínky Lorda Kingslanda se podrobně zabývají jednotlivými dekrety a částmi Smlouvy o Evropské unii, kde se snaží poukázat na to, zda jsou v rozporu nebo ne. Ačkoliv se podle jeho názorů zdají být dekrety prezidenta Beneše nacionalistické a diskriminační, je potřeba je posuzovat v souvislostech a důsledcích druhé světové války, ne z pohledu dnešního práva. Vzhledem k tomu, že dekrety sice tvoří základ českého právního řádu, nejsou dnes ale již účinné a jejich zrušení by bylo proti zásadám právní jistoty, vzhledem k tomu, že rozsudky, jež vznikly na jejich základě, jsou platné více jak padesát let. Z toho důvodu se domnívá, že by prezidentské dekrety neměly být překážkou pro vstup České republiky do Evropské unie.⁹⁸

⁹⁷ Jochen A. Frowein, Ulf Bernitz a Lord Kingsland, *Právní posouzení Benešových dekretů a přistoupení České republiky k Evropské unii* (Luxemburg: Evropský parlament, 2002), přístup 10.5.2014, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2002/323934/DG-4-AFET_ET\(2002\)323934_CS.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2002/323934/DG-4-AFET_ET(2002)323934_CS.pdf) .

⁹⁸ Ibid.

Zcela opačný pohled na problematiku má však právní posudek vypracovaný právníkem Dietrichem Blumenwitzem, který si objednalo Sudetoněmecké krajanské sdružení. Ten se domnívá, že není pravda, že by prezidentské dekrety již nebyly účinné, vzhledem k tomu, že jsou stále přítomné v českém právním řádu. V tom případě k nim musí české soudy při svých rozhodnutích přihlížet. Jeho právní postoj tak podporují i kodaňská kritéria, ve kterých je jasně stanoveno, že každý kandidát musí splňovat veškerá ustanovení Evropské unie, zajistit práva a svobody svých občanů a je povinen odstranit veškeré překážky, které by mohly stát v cestě budoucí úzké spolupráci států Evropské unie, což podle Blumenwitze české zákonodárství nesplňuje. Dále je každá kandidátská země povinna zajistit stejné podmínky všem občanům Evropské unie. To je ale v rozporu s konfiskačním dekretem č. 12/1945 Sb., který diskriminuje občany německé a maďarské národnosti při získávání půdy a pozemků. I na Česko-německou deklaraci z roku 1997 se Dietrich Blumenwitz dívá z jiného pohledu. Dle jeho názoru se deklarace není tečkou za společnou minulostí České a Německé republiky, ale tvoří základ pro společnou budoucí spolupráci. Tak je ovšem prezidentskými dekrety ohrožena takovým způsobem, že může bránit užší spolupráci mezi státy Evropské unie.⁹⁹

Právní posudek od J. Froweina a jeho kolegů se stal v celé diskuzi o prezidentských dekretech jakýmsi zlomovým bodem, který vzbudil mnoho různých reakcí. Například německý politik Hartmut Nassauer prohlásil, že tento posudek probíhajícímu sporu příliš nepomůže a po jeho vydání řekl, že odvolávání se na Česko-německou deklaraci považuje za ostudné. I přesto od této doby bylo jasné, že požadovat úplné zrušení prezidentských dekretů a stavět je jako překážku pro vstup České republiky do Evropské unie není možné. Poslankyně Ursula Stenzelová zase prohlásila, že posudek v podstatě vystavil České republice tzv. bianco šek a tudíž byl pro mnohé zklamáním.

Po vydání Froweinova posudku proběhly v Evropském parlamentu dvě velké diskuze, které se prezidentskými dekrety zabývaly. Na těchto debatách došlo k jakémusi konsensu, jak k celé problematice přistupovat. Hlavním cílem Evropské unie je její rozšíření na východ, i přesto ale docházelo ke kritice a neustálému vracení se

⁹⁹ Dietrich Blumenwitz, *Entfalten die Beneš-Dekrete und das Gesetz Nr. 115 vom 8. Mai 1946 (Straffreiheitsgesetz) noch heute eine diskriminierende Wirkung, die dem Völkerrecht und dem Recht der Europäischen Union entgegensteht?* (Würzburg, 2002), přístup 10.5.2014, http://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Blumenwitz_Gutachten.pdf.

k prezidentským dekretům, zejména pak ke kritizování tzv. Amnestijního zákona. Hannes Swoboda závěry posudku uvítal a prohlásil, že ho těší, že podle posudku je Česká republika z právního hlediska připravena na vstup do Evropské unie. Daniela Raschhoferová na druhou stranu prohlásila, že i přes závěry právní analýzy jsou stále prezidentské dekrety citlivým problémem, který není zcela vyřešen. Přijetí ČR do unie vidí tedy jako krok do neznáma.¹⁰⁰

V tomto období nechala Evropská komise vypracovat svůj vlastní právní posudek nebo spíše jakousi dodatečnou analýzu k dekretům prezidenta Beneše¹⁰¹. Analýza se stejně jako právní posudek Evropského parlamentu vyjadřuje k jednotlivým dekretům a její závěry jsou takové, že prezidentské dekrety nejsou překážkou pro vstup České republiky do Evropské unie z pohledu *acquis communautaire*. Během diskuzí v Evropském parlamentu se tak vyjádřil i tehdejší předseda Evropské komise Romano Prodi. Ten zdůraznil, že veškeré země, se kterými Evropská unie jedná o přistoupení, jsou ustálenými a stabilními demokraciemi, v nichž jsou dodržována lidská práva. Evropští komisaři tak dali europoslancům celkem jasný signál ohledně jejich postoje k této problematice, ale nutno podotknout, že to některé evropské poslance pouze podnítilo k tomu, aby ještě důrazněji prosazovali svá stanoviska. Elmar Brok však tuto analýzu v zásadě uvítal, ale na druhou stranu apeloval na českou stranu, aby nějakým způsobem na posudky reagovala a vyjádřila politování v souvislosti s tzv. Amnestijním zákonem tak, jak to doporučil Froweinův posudek.

Poslanci v Evropském parlamentu diskutovali o dekretech jen v rámci vypracování předlohy dokumentu, který měli předložit zahraničnímu výboru. První návrh předložil Jürgen Schröder, který vycházel z hlavních závěrů Froweinova posudku a dokonce se na něj i sám odkazoval. Pouze požadovala gesto ze strany České republiky, která měla vyjádřit lítost nad zákonem č. 115 z roku 1946 a měla zrušit všechny rozsudky, které byly vyneseny v nepřítomnosti obžalovaných. V neposlední řadě pak měla Česká republika zaručit stejná práva pro všechny národy na jejím území. Na základě požadavku Hannese Swobody byl do dokumentu zakomponován ještě odkaz na Česko-německou deklaraci. Daniela Raschhoferová ve svém návrhu požadovala úplné zrušení tzv. Amnestijního zákona. S tím souhlasila europoslankyně za Evropskou

¹⁰⁰ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 45ff.

¹⁰¹ „Československé prezidentské dekrety z pohledu *acquis communautaire*: Shrnutí názorů odborných útvarů Evropské komise“, Evropská unie (Brusel: 14.10.2002), přístup: 10.5.2014, <http://www.czechoffice.org/eunalezky.pdf> .

lidovou stranu Ursula Stenzelová a frakce Aliance liberálů a demokratů pro Evropu (ALDE).

Všemi politickými stranami, které jsou zastoupeny v zahraničním výboru byl schválen ten návrh, který vycházel ze závěrů Froweinova posudku. Při jeho hlasování v plénu Evropského parlamentu ale došlo k dalším komplikacím. Skupina politiků, mezi nimiž byli především politici Evropské lidové strany Elmar Brok, Jürgen Schröder, Ursula Stenzelová či Bernd Posselt a europoslanec ze Skupiny sociálních demokratů Hannes Swoboda. Ti chtěli prosadit, aby byl v usnesení zakomponován přímý odkaz na pátý bod ze závěrů Froweinova posudku, ve kterém se říká, že ačkoliv by zrušení tzv. Amnestijního zákona v rámci vstupu ČR do EU nemělo být povinné, není v souladu se základními lidskými právy a Česká republika by tento fakt měla uznat. Nakonec byl ale 20. listopadu 2002 schválen původní návrh Elmara Broka¹⁰². I přesto se ale podle autora Ch. Domnitzze některým politikům podařilo posunout jeho vyznění k větší kritičnosti vůči české politice. Končící rok a celé jednání tak bylo charakterizováno jako překážkový běh, který nakonec vyústil v usnesení, které „respektuje důstojnost všech zúčastněných a navíc [...] nevyvíjí na Česko žádný tlak. Hannes Swoboda řekl, že tedy „i Česká republika by měla být schopna kritické sebereflexe“ a Ursula Stenzelová zase odstoupila od svých kritických postojů a uznala ten fakt, že rozšíření Evropské unie směrem na východ je z hospodářského hlediska nezbytné. Bernd Posselt dokonce ve své slavnostní řeči prohlásil, že téma dekretů prezidenta Beneše by mělo být odloženo „na smetiště dějin.“¹⁰³

Evropští politici v parlamentu ale radost z přijetí České republiky tolik neměli, protože stále chybělo ono několikrát požadované gesto, že ČR lituje důsledků, který měl zákon č. 115 a uznává, že z dnešního hlediska není tento dekret v souladu s lidskými právy. Toto gesto učinil až v březnu 2003 nově zvolený prezident Václav Klaus, který k výročí okupace tehdejšího Československa vydal tiskové prohlášení, ve kterém uvádí,

¹⁰² “Report on the state of enlargement negotiations”(7 November 2002)”, Evropský parlament, přístup 10.5.2014, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A5-2002-0371+0+DOC+XML+V0//EN>.

V tomto textu se dekrety zabývá bod č. 49, ve kterém se říká: [...] *refers to the given by the EP report commissioned and supports their common conclusion, according to which the presidential decrees from the perspective of EU law are not an obstacle for the EU accession of the Czech Republic, which implies that after the country's accession to all EU citizens on the territory of the Czech Republic have the same rights and that in-absentia judgments have been overridden; considers the basic statements of the German-Czech Declaration of 21 January 1997 as a good basis for reconciliation, which represents the moral basis for the European unification; considers a political gesture the Czech side in this sense to be desirable;*

¹⁰³ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 47-51.

že nacistický teror zasáhl do osudů mnoha lidí, a to včetně českých Němců. Tyto události poznamenaly několik generací a pocity křivd jsou znatelné dodnes. Ve svém prohlášení však poznamenává, že „z dnešního hlediska šlo o činy nepřijatelné“. Minulost by se však podle Václava Klause měla nechat minulostí a Češi a Němci by měli spolu pracovat na společné budoucnosti.¹⁰⁴ Toto prohlášení mnohým europoslancům stačilo jako vyjádření politování, o které Evropský parlament tolik usiloval. Z tohoto důvodu nebylo na zasedání výboru v březnu 2003, kde se jednalo o návrhu na doporučení přistoupení České republiky k unii, toto gesto požadováno. Někteří z nich ale záhy začali prosazovat, že podobné gesto by měla učinit i česká vláda a parlament, a nejen prezident státu. Při konečném hlasování o rozšíření unie v plénu Evropského parlamentu, ke kterému došlo 9. dubna 2003, tak celá frakce německé CSU hlasovala jednotně proti vstupu ČR do EU. Debata odehrávající se na půdě Evropského parlamentu tak rozhodně neskočila shodou. I přesto ale bylo doporučení Evropského parlamentu o přistoupení České republiky do unie schváleno absolutní většinou, která byla podle smluvního rámce EU zapotřebí. Motivace k diskutování o této problematice tak v zásadě vymizela. Téma prezidentských dekretů se tak vrátilo zpět na bilaterální úroveň a někteří politici se dokonce vyjádřili, že podle nich toto téma za celoevropský problém nepovažují.¹⁰⁵

V roce 2003 se změnil přístup k jednání i na české straně. Politici sice stále odmítali debatu o prezidentských dekretech na majetkoprávní úrovni, ale předvolební boj o hlasy voličů již skončil a čeští politici umírnili své vyhraněné názory. Na základě jejich jednání se tedy mohlo zdát, že jsou ochotni vyslat určité signály směrem k Evropské unii a dosáhnout jistého usmíření sporu. Vladimír Laštůvka například prohlásil, že v nejlepší zájmu České republiky jsou dobré vztahy s Německem a Rakouskem. Stejně tak Karel Kühnl dal najevo otevřený postoj k debatě o prezidentských dekretech, ovšem za těch podmínek, že se nebude jednat o majetkoprávním vyrovnání. Stejně tak politici ODS, kteří ještě v roce 2002 zcela kategoricky odmítali jakékoliv diskuze na toto téma a vůbec obecně odmítali jakoukoliv debatu s evropskými institucemi, se v roce 2003 jisté spolupráci s Evropskou unií otevřeli.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Klaus Václav, „Prohlášení k výročí 15.3.2003“, přístup 10.5.2014, <http://www.klaus.cz/clanky/1752> .

¹⁰⁵ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 53f.

¹⁰⁶ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 96f.

Referendum o vstupu České republiky do Evropské unie proběhlo 12. a 13. června 2003. K českému referendu se dostavilo téměř 4,5 miliónů voličů, tedy 55%. Z toho necelých 3,5 miliónu (77%) souhlasilo se vstupem do Evropské unie, zatímco miliónů voličů (23%) bylo proti. Účast na českém referendu byla ve srovnání se zbylými osmi státy (na Kypru se referendum nekonalo) poměrně nízká. Méně lidí přišlo hlasovat pouze na Slovensku (52%) a v Maďarsku (45,6%). Na druhou stranu ale na Slovensku hlasovalo 92% voličů pro vstup do Evropské unie a Slovensko se tak dostalo ve srovnání s ostatními zeměmi na první místo. Méně hlasů pro vstup do Evropské unie než v České republice bylo vhozeno pouze v Lotyšsku a Estonsku. V Estonsku ale nebylo referendum závazné. Ve srovnání s předchozími referendy, které proběhly v 90. letech je ovšem celková účast poměrně nízká. Tehdy totiž neklesla účast voličů za celou dobu pod 70%.¹⁰⁷

Před samotným referendem byly publikovány každý měsíc zprávy o pokroku, které obsahovaly, jakým způsobem jednotlivé kandidátské země prezentují informace o Evropské unii a výzkumy veřejného mínění. Tomu se v České republice věnovalo více společností, například Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM), Středisko empirických výzkumů (STEM), Gesellschaft für Konsumforschung (GfK) či společnost Factum. Každý měsíc tak portál Evropské unie publikoval údaje o předpokládané volební účasti a (ne)souhlasu občanů se vstupem do unie. Při bližším pohledu na jednotlivé výzkumy se však výsledky neshodují a jsou neprůkazné. Například podle společnosti STEM by v období od července 2002 do ledna 2003 měl souhlas se vstupem do Evropské unie výrazně klesat (z původních 78% na 47%) a vzhledem k současnému poklesu i hlasů proti vstupu, by tedy mělo přibývat osob, které se k referendu vůbec nedostaví nebo se ještě nerozhodly. CVVM zase prezentuje opačné výsledky. Od konce roku 2002 do dubna 2003 by volební účast měla vzrůst až na 75% a stejně tak i podpora vstupu ČR do unie, která by podle výzkumu měla být 70%. Podobné výsledky prezentuje i společnost GfK, podle níž by v březnu k referendu přišlo 61% voličů, z toho by 77% hlasovalo pro vstup a 7% ještě není rozhodnuto. Na konci roku 2002 dospělo CVVM k závěrům, že celková ochota volit v referendu je přibližně o 20% nižší než v Polsku a Maďarsku.¹⁰⁸ Stejně tak by v tomto srovnání cca. o

¹⁰⁷ „Referendum o přistoupení k EU v kandidátských zemích“, Euroskop, přístup 10.5.2014, <https://www.euroskop.cz/267/sekce/referenda-o-pristoupeni-k-eu-v-kandidatskych-zemich/>.

¹⁰⁸ „The Communication Strategy for Erlangement Progress Report #10 [December 2002]“, European Union, přístup 10.5.2014,

10% více voličů hlasovalo proti vstupu České republiky do Evropské unie. K zajímavé informaci dospělo STEM, které uvádí, že více než polovina Čechů si není jistá, že se po vstupu do Evropské unie stane Česká republika jejím plnohodnotným členem, protože dle jejich názorů země jako ČR budou vždy považovány za méně cenné, ať udělají cokoliv.¹⁰⁹ Na základně těchto výsledků se tedy nedá zhodnotit, zda debata o prezidentských dekretech v Evropském parlamentu a v Parlamentu České republiky ovlivnila veřejné mínění českých občanů o Evropské unii.

Krátce po referendu 18. června 2003 bylo vydáno „Prohlášení vlády ČR k výsledkům referenda“. V něm vláda pozitivně hodnotí výsledky referenda. Zároveň prohlašuje, že „je přesvědčena, že [...] temné kapitoly dějin Evropy nebudou nadále zatěžovat soužití evropských národů“ a že dojde ke vzájemnému smíření se sousedy České republiky v duchu Česko-německé deklarace, protože [...] z dnešního hlediska nepřijatelné události a činy z období bezprostředně [po druhé světové válce] nelze vrátit zpět.“ Dále uvádí, že se Česká republika „hlásí ke společným hodnotám Evropské unie, ke svobodě, demokracii, úctě k lidským právům a základním svobodám a k zásadám právního státu [...]“.¹¹⁰ Toto prohlášení by se tedy dalo považovat za smířlivé gesto ze strany české vlády, které bylo požadováno Evropským parlamentem. Následně došlo k rozporu v tom, zda by podobné prohlášení měla vydat i poslanecká sněmovna České republiky nebo ne. Vladimír Laštůvka byl například proti, protože dle jeho názoru stačí, že toto prohlášení bylo zveřejněno jménem prezidenta republika. Dle jeho názoru mluví prezident za celou zem a další prohlášení není třeba činit. Pavel Svoboda by naopak byl pro to, aby podobné prohlášení poslanecká sněmovna vynesla a dokonce si myslí, že by se na tom poslanci mohli shodnout. Je třeba si dát ale pozor na to, aby podobná situace nebyla opět využita k otevření majetkových otázek. Symbolické gesto a snaha o usmíření ale byla na české straně posunuta o něco dále v polovině roku 2003, kdy poslanci jednali o realizaci symbolického odškodnění těch Němců, kteří byli na základě dekretů nespravedlivě odsouzeni. Do této skupiny měli patřit např. Sudetoněmečtí sociální demokraté, kteří sice bojovali proti nacismu, ale stejně mnozí z nich byli

http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_december_2002_en.pdf .

¹⁰⁹ „The Communication Strategy for Enlargement Progress Report #10 [January 2003]“, European Union, přístup 10.5.2014,

http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_january_2003_en.pdf .

¹¹⁰ „Prohlášení vlády ČR k výsledkům referenda“, Vláda České republiky, přístup 10.5.2014,

<http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vladimir-spidla/Prohlaseni-vlady-referendum.pdf> .

později odsouzeni. Tento plán byl zastaven soudním rozhodnutím, které se týkalo navrácení části majetku rodině Kinských. Vzhledem k tomu, že část jejich majetku, která byla zkonfiskovaná na základě prezidentských dekretů, byla rodině Kinských navrácena, obávali se čeští politici, že tím bude narušen princip, podle kterého jsou konfiskace provedené před rokem 1948 nevratné. V této věci byl tedy pověřen Ústavní soud, který měl vynést precedens, dle kterého mají jednotlivé soudy podobné případy posuzovat, a otázka o symbolickém odškodnění Němců byla odsunuta na dobu neurčitou.¹¹¹

Jednou z posledních věcí, kterou česká vláda ve vztahu k dekretům prezidenta učinila, bylo odhlasování Zákona o zásluhách Edvarda Beneše z 13. dubna 2004. Poslanecká sněmovna přišla s návrhem zákona, ve kterém se zcela jasně říká, že „Edvard Beneš se zasloužil o stát“. Důvodem pro podání byla skutečnost, že Edvard Beneš vedl stát v jedněch z nejtěžších podmínek, ve kterých mohl, a přesto byl schopen zřídit samostatný Československý stát. A ačkoliv některá Benešova rozhodnutí mohou vzbuzovat určité pochybnosti, dle názoru předkladatelů se z dnešního hlediska nemohl rozhodnout jinak. Návrh vyvolal poměrně živou diskuzi, ve které se poslanci mimo jiné obávali i toho, jaký dopad by podobný zákon měl na česko-německé vztahy. Jiné hlasy zase prohlašovaly, že se návrh týká čistě vnitrostátních záležitostí a poslanci by měli hájit zájmy a postoje České republiky.¹¹² Návrh zákona byl nakonec v Poslanecké sněmovně přijat, avšak poté byl odmítnut Senátem. Ten ovšem Poslanecká sněmovna v dubnu 2004 přehlasovala a zákon tak se souhlasem prezidenta republiky vstoupil v platnost 14. května 2004, tedy dva týdny poté, co v platnost vstoupila Smlouva o přistoupení k EU, podepsána 9. dubna 2003 a Česká republika se tak stala právoplatným členem Evropské unie.

¹¹¹ Domnitz, *Zápas o Benešovy dekrety*, 98ff.

¹¹² „Pořad 14. Schůze Senátu“, Senát České republiky, přístup 10.5.2014, <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=4&IS=2748&T=292>
http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/A7BCF947AE4512CEC12571B6006F5201
<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-292> .

4. Reflexe v novinách

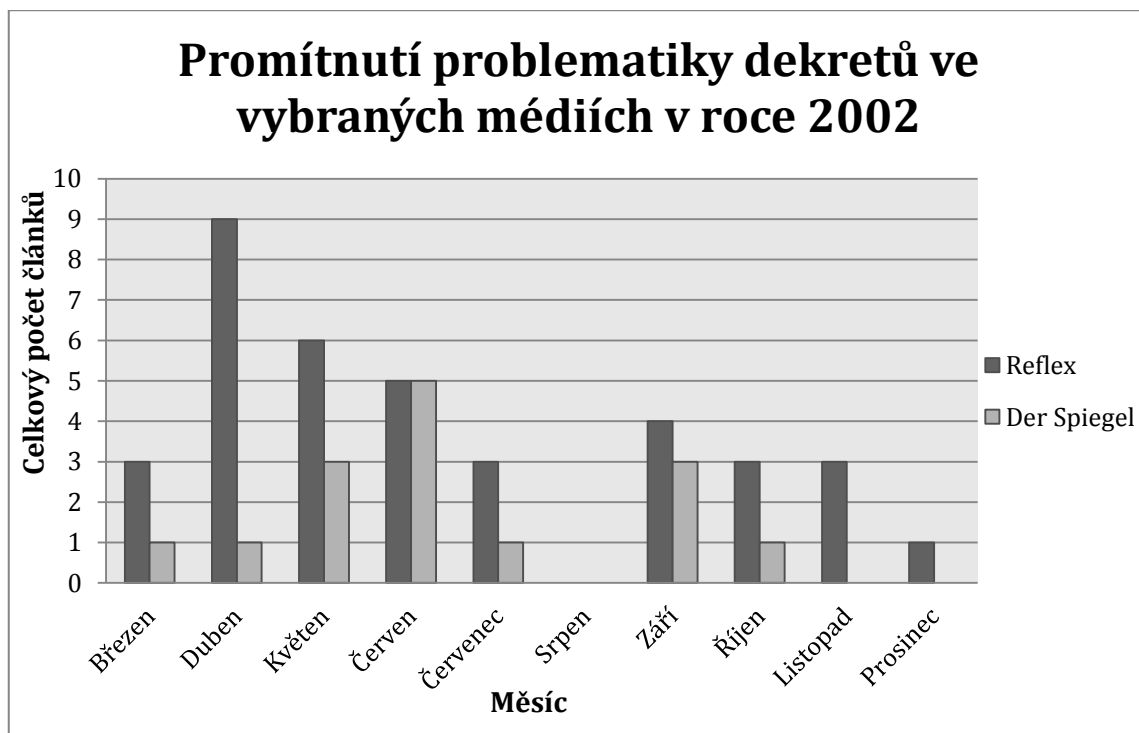
Vzhledem k tomu, že téma prezidentských dekretů se týká obou států, rozhodla jsem se srovnat výskyt článků s touto problematikou jak v českých tak německých médiích. Pro porovnání jsem vybrala týdeníky *Respekt* a *Der Spiegel*, které komentují aktuální dění. Přednost před deníky jsem dala těmto dvěma médiím proto, že jak české, tak německé noviny se touto problematikou zabývali poměrně často, vzhledem k tomu, že česko-německé vztahy jsou pro zejména pro Českou republiku důležitým tématem. Rozhodla jsme se proto reflektovat takový média, který nejen, že podávají zprávy o aktuálním dění, ale hlavně ho nějakým způsobem komentují a utvářejí tak veřejné mínění. Vzhledem k tomu, že se tato práce zabývá poměrně dlouhým obdobím, rozhodla jsem reflexi v tisku zúžit na období od započetí diskuze o prezidentských dekretech až po uzavření přístupových jednání, tedy březen až prosinec roku 2002. Cílem této kapitoly je srovnat, jak často výše zmíněné týdeníky vydávaly články, které se zabývají touto problematikou.

Týdeník *Respekt* byl založen v roce 1990, jehož podstatou je nezávislá a kvalitní novinářská práce. Od roku 1991 získává *Respekt* a jeho redaktoři nejrůznější ocenění. V roce 2011 se stal časopisem roku. Týdeník je vydáván nakladatelstvím *Economia a.s.*, ve které má největší podíl Zdeněk Bakala. Nakladatelství *Economia a.s.* vydává vedle *Respektu* například *Hospodářské noviny* nebo *Ekonom* a mnohé další,

Der Spiegel je vydáván od roku 1947 v Hamburgu. Patří k jedněm z největších evropských týdeníků s nákladem až milión výtisků. Je známý zejména pro svou investigativní žurnalistiku, který spustila mnoho politických afér.

Při porovnání archivů obou týdeníků je na první pohled patrné, že problematikou prezidentských dekretů v rámci přístupových jednání České republiky do Evropské unie se více zabýval týdeník *Reflex*. Ten se v průběhu devíti měsíců o prezidentských dekretech zmínil 122x, ovšem tématem jako takovým zabýval ve třiceti čtyřech článcích. Nejvíce článků pak vycházelo v dubnu 2002, kdy byla celá debata teprve v počátcích a tudíž velmi aktuální. Poté zájem českého týdeníku o toto téma postupně upadal. Ke konci roku 2002 se však o něj v souvislosti s uzavíráním předvstupních vyjednávání začal opět zajímat. *Der Spiegel* pak psal o dekretech Edvarda Beneše celkem 15x. Nejvíce o nich psal na přelomu května a června 2002, kdy v České republice vrcholily předvolební kampaně. V těch téma prezidentských dekretů hrálo významnou roli a politice se v té době doslova předháněli v tom, kdo více hájí české

národní zájmy, a tím pádem podporuje dekrety prezidenta Beneše. Poté zájem o tuto problematiku německého týdeníku upadá a v posledních dvou měsících o prezidentských dekretech referuje vůbec. Na konci roku se sice o úspěšném ukončení přístupových jednání České republiky a ostatních kandidátských zemí do Evropské unie zmiňuje, ale již neuvádí souvislosti kolem prezidentských dekretů.

Zdroj: autorka

To, že se touto problematikou zabývala ve větší míře česká média, se dá předpokládat, přeci jen se toto téma dotýkalo české veřejnosti o něco více než té německé. Přesto se dá na základě množství publikovaných článků v Der Spiegel říci, že toto téma bylo zajímavé i pro Německo, které mu, dle mého názoru, věnovalo poměrně dost prostoru.

Závěr

Problematika prezidentských dekretů je v česko-německých vztazích velmi citlivým a výbušným tématem, které na sebe dokáže strhnout nevídanou pozornost nejen politiků a historiků, ale také médií a společnosti v celé Evropě. V období před vstupem České republiky do Evropské unie byla této problematice věnována nejvyšší pozornost představitelů evropských států. A přesto nebylo dosaženo shodného stanoviska.

Ani po padesáti letech budování dobrých sousedských vztahů, velice úspěšné přeshraniční spolupráce a práce na společných projektech, se nepodařilo politikům dojít ke shodě, když dojde na otázky týkající se společné minulosti. A tak se problematika dekretů objevuje v česko-německých vztazích stále dokola, ačkoliv už ne v takové míře, jako tomu bylo v letech 2002 – 2003, kdy hrozilo, že kvůli dekretům nedostane Česká republika doporučení od Evropského parlamentu pro vstup do společné Evropy. Německá vláda se sice zřekla majetkových nároků (nepočítaje nároky Sudetoněmeckého krajanského sdružení v Bavorsku), ale není ochotna přejít morální a lidskoprávní hledisko této problematiky. A to i přesto, že dekreta vznikaly za zcela výjimečných podmínek, v důsledku nacistické vlády v Německu v první polovině dvacátého století. Česká vláda od samého počátku odmítala zrušení prezidentských dekretů a nakonec i váhala učinit omluvné gesto, které bylo europoslanci požadováno. Tento fakt se dá zdůvodnit tím, že Česká republika se omluvila již v rámci Česko-německé deklarace a navíc se česká společnost stále obává toho, že by mohlo dojít k revizi konfiskací majetku, které proběhly právě na základě dekretů. Ačkoliv si česká vláda stojí za tvrzením, že prezidentské dekreta jsou neměnné, má stále strach odhlédnout od majetko-právních otázek a učinit tak jedno velké gesto, které by napomohlo smíření mezi Českou republikou a Německem, popř. Rakouskem. Nutno podotknout, že celá problematika byla v roce 2002 zneužita populistickými politiky v předvolebním boji na obou stranách hranic, kdy výhrady k dekretům Edvarda Beneše byly nejhlasitější.

To jsou důvody, proč problematika prezidentských dekretů není ani půl století po konci druhé světové války uzavřena. Při každé možné příležitosti vnáší do česko-německých vztahů rozbroje a dráždí stále ne zcela zahojené rány minulosti. Při pohledu na následný vývoj, kdy bylo téma dekretů znovu otevřeno, je nutné podotknout, že se z česko-německých přesunulo spíše do „česko-českých“ vztahů. To je možné pozorovat

v roce 2009 při podpisu Lisabonské smlouvy. Tehdy prezident České republiky odmítal podepsat Lisabonskou smlouvu, protože její znění není v souladu s českým ústavním pořádkem a může tak narušit neměnnost prezidentských dekretů. Před ratifikací smlouvy vyžadoval výjimku z Listiny základních práv a svobod Evropské unie formou dodatku. To sice nevzbudilo vlnu ohlasů v Německu, ale rozvířilo to opět hlasy v Sudetoněmeckém krajanském sdružení.

Znovu se v České republice otevřelo téma odsunu sudetských Němců teprve nedávno, a to při prvních přímých volbách českého prezidenta, které probíhaly na přelomu roku 2012-2013. Ve druhém kole, ve kterém proti sobě stáli dva kandidáti Miloš Zeman a Karel Schwarzenberg, došlo na otázku, jaká by byla jejich reakce, kdyby se vláda s parlamentem ČR rozhodly zrušit prezidentské dekrety. I v této debatě se proti sobě postavily dva protichůdné názory. Karel Schwarzenberg se vyjádřil v tom smyslu, že dekrety jsou z dnešního hlediska považovány za diskriminační a proti lidským právům a on sám byl jedním z těch, kdo na počátku devadesátých let radil tehdejšímu prezidentovi Václavu Havlovi, aby se sudetským Němcům omluvil. Miloš Zeman naopak přiznal obavy české společnosti a vyjádřil se v tom smyslu, že prezidentské dekrety zrušit nelze, aby nebyl narušen právní pořádek v zemi a sudetští Němci nezískali právní nárok na vrácení zkonfiskovaného majetku po válce. I přesto, že téma prezidentských dekretů nemá již v české společnosti takový význam, panuje všeobecný názor, že toto byl významný moment, který rozhodl o prohře Karla Schwarzenberga v prezidentských volbách.

Když se podíváme na výsledky veřejného mínění, které CVVM provádí jednou za dva roky ohledně názoru společnosti na prezidentské dekrety, zjistíme, že se v průběhu let mění. Polovina všech dotázaných si myslí, že by prezidentské dekrety měly stále platit a 40% si myslí, že byly spravedlivé. V tomto výzkumu se reflektuje názor společnosti v posledních dvanácti letech. V letech 2002-2004, kdy probíhala přístupová jednání ČR do EU a prezidentské dekrety se staly ostře sledovaným tématem, téměř 70% osob zastávalo názor, že dekrety by neměly být zrušeny a přibližně 60% dotázaných si myslelo, že jsou spravedlivé. O tři roky později stejné názory prezentovalo jen kolem 50% dotázaných (52% se vyjádřilo pro platnost dekretů, 48% pro to, že jsou spravedlivé). V době jednání o ratifikaci Lisabonské smlouvy procento těch, kteří jsou proti zrušení dekretů, opět narostlo, a to o téměř 15%. Zároveň s tím ale

názor, že jsou dekrety spravedlivé, o něco klesl. O dva roky později stejný názor zastává jen 49% a 40% dotázaných.¹¹³

Podle průzkumů veřejného mínění v české společnosti se dá předpokládat, že za několik let by česká společnost mohla být připravená na to, jednat o této problematice s rozvahou a odstupem. Stejně tak není příliš pravděpodobné, že by německá vláda vynesla požadavky na vrácení majetku odsunutým Němcům, a tak by se obě přítomné strany mohly při jednáních o této problematice přesunout na stejnou úroveň a společně se s kritickým odstupem podívat na společnou minulost a jednou pro vždy toto téma uzavřít.

¹¹³ Novotný Lukáš, „*Dekrety, odsun sudetských Němců v historické paměti Čechů: Výsledky reprezentativního dotazníkového šetření*“, přístup 10.5.2014, http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a6968/f11/Dekrety.%20odsun%20sudetsk%C3%BDch%20N%C4%9Bmc%C5%AF%20v%20historick%C3%A9%20pam%C4%9Bti%20%C4%8Cech%C5%AF.pdf .

Summary

The bachelor thesis deals with the presidential decrees, which are a barrier in Czech-German relations since the 1989. The Benes Decrees were formed during and after World War II and forms the basis of the Czech legal order. A few particular Decrees deal with the deportation and the rights of the German and Hungarian citizens on the territory of the Czechoslovak Republic in a way, which still evokes powerful emotions. Even after the signing of Czech-German Declaration of 1997 where both sides agreed that they will not deal with the past. Yet there were always voices that clamored for the return of the property, homeland and compensation to the Germans for the injustice that was done to them after World War II. Although only a small group of politicians, especially Sudeten-German association, sought this, they managed to move the debate from the bilateral to the international level. They have said that they will not support the entry of Czech Republic to the EU, until the Czech Republic cancels the Decrees. The European Union was forced to order a legal opinion, which stated that the decrees are not a barrier to entry to the European Union. However against this opinion, were written another that claims the exact opposite. Although entry into the Czech Republic to the European Union was successful, this discussion is still nowadays not completely solved and always evokes strong emotions - though again only at the bilateral level again.

Seznam použitých zkratk

ALDE	Aliance liberálů a demokratů pro Evropu
CDU/CSU	Křesťanská demokratická unie / Křesťansko-sociální unie Bavorska
CVVM	Centrum výzkumu veřejného mínění
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
EU	Evropská unie
GfK	Gesellschaft für Konsumforschung
SKS	Sudetoněmecké krajanské sdružení
SRN	Spolková republika Německo
STEM	Středisko empirických výzkumů

Jmenný seznam

Beneš Edvard	druhý československý prezident v letech 1935-1948
Elmar Brok	člen frakce Evropské lidové strany a Evropských demokratů; předseda výboru pro zahraniční věci v Evropském parlamentu v letech 1999-2007
Cox Pat	člen Evropského parlamentu od roku 1994; předseda reformní strany Evropských liberálů a demokratů; v roce 2004 vyznamenán cenou Charlemagne Prize za jeho přispění k Evropskému rozšíření a prosazování demokracie
Frowein Jochen A.	německý odborník na mezinárodní právo; autor právního posudku zadané Evropským parlamentem v roce 2002
Hänsch Klaus	člen frakce Sociálních demokratů v Evropském parlamentu
Haider Jörgen	rakouský politik, člen Svobodné strany Rakouska, který jako jeden z prvních podmínil vstup České republiky do Evropské unie zrušením prezidentských dekretů
Hartmann Peter	německý státní tajemník ministerstva zahraničí
Havel Václav	prezident České republiky (1993-2003), který stál za mnoha pokusy o zlepšení sousedských vztahů mezi ČR a SRN
Kinkel Klaus	německý politik a právní; ministr spravedlnosti (1991-1992); ministr zahraničí (1992-1998); předseda Svobodné demokratické strany (1993-1995)
Klaus Václav	předseda vlády (1992-1998); předseda Poslanecké sněmovny PČR (1998-2002); prezident České republiky (2003-2013)
Kohl Helmut	spolkový kancléř Německa (1982-1998)
Kühnl Karel	člen Poslanecké sněmovny PČR (1998-2006)
Laštůvka Vladimír	člen Poslanecké sněmovny PČR (1996-2006); člen Evropského parlamentu (2004)

Modrow Hans	člen Evropského parlamentu od roku 1999, kde byl zodpovědný za jednání s Českou republikou o jejím přistoupení k EU
Murphy Simon	člen Evropského parlamentu (1994-2004)
Nassauer Hartmut	člen Evropského parlamentu od roku 1994; předseda frakce CDU/CSU v Evropském parlamentu (1996-2006)
Neubauer Franz	mluvčí Sudetoněmeckého krajanského sdružení (1986-2000)
Orbán Viktor	maďarský politik, který jako jeden z prvních veřejně odmítl akceptovat prezidentské dekrety
Posselt Berndt	člen Evropského parlamentu od roku 1994; zemský předseda Svazu vyhnaných v Bavorsku od roku 1997; předseda Sudetoněmeckého krajanského sdružení (2000-2008)
Prodi Romano	předseda Evropské komise v letech 1999-2004
Raschhoferová Daniela	rakouská politička; členka Evropského parlamentu (1996-2004)
Stenzelová Ursula	rakouská politička; členka Evropského parlamentu (1999-2006)
Stoiber Edmund	německý politik; předseda Křesťansko-sociální unie (1999-2007)
Swoboda Hannes	rakouský politik; člen Evropského parlamentu od roku 1996
Špidla Vladimír	premiér České republiky v letech 2002-2004
Tomuschat Christian	německý právník a profesor mezinárodního a evropského práva v Berlíně; bývalý člen Výboru OSN pro lidská práva a Komise pro mezinárodní právo OSN
Verheugen Günther	člen Evropské komise v letech 1999 – 2004

- Vondra Alexander český politik; poradce prezidenta V. Havla v zahraničně-politických záležitostech (1990-1992); první náměstek ministra zahraničních věcí (1992-1997); vyjednaváč při jednání o Česko-německé deklaraci
- Zeman Miloš předseda Poslanecké sněmovny PČR (1996-1998); předseda vlády (1998-2002); prezident České republiky (od 2013)
- Zieleniec Josef český politik; ministr zahraničních věcí v letech 1992-1997

Chronologický přehled událostí

27. února 1992	Smlouva mezi Spolkovou republikou Německo a Českou a Slovenskou Federativní Republikou o dobrém sousedství a přátelské spolupráci
21. ledna 1997	Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji
23. ledna 1996	Podání žádosti České republiky o vstup do Evropské unie v Římě
30. března 1998	Zahájení procesu rozšiřování s 11 kandidátskými zeměmi
13. března 2002	Otevření diskuze o problematice dekretů prezidenta Beneše na půdě Evropského parlamentu
24. duben 2002	Usnesení k dekretům prezidenta republiky schválené Poslaneckou sněmovnou
02. října 2002	Zveřejnění právního posudku J. Froweina
12.-13. prosince 2002	Úspěšné ukončení předvstupních jednání v Kodani
9. dubna 2003	Schválení přístupu České republiky k Evropské unie Evropským parlamentem
14. dubna 2003	Podpis Smlouvy o přistoupení v Aténách
13.-14. června 2003	Celostátní referendum o přístupu České republiky k Evropské unii
01. května 2003	Smlouva o přistoupení nabývá účinnosti
14. května 2003	Zákon o zásluhách Edvarda Beneše

Seznam použité literatury

Primární literatura

Blaive, Muriel. „K "Benešovým dekretům": o co vlastně jde?“. In *Benešovy dekrety: budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*, ed. Muriel Blaive and Georges Mink. Praha: CeFReS, 2003.

Domnitz, Christian. *Zápas o Benešovy dekrety před vstupem do Evropské unie: Diskuze v Evropském parlamentu a v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v letech 2002-2003*. Vimperk: Dokořán, s.r.o., 2007.

Hahnová, Eva. „Česko-německá deklarace – model po deseti letech.“ In: *Česko-německá deklarace: deset let poté [sborník textů]*, ed. PhDr. Ing. Marek Loužek, PhD. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007.

Handl, Vladimír. „Od akceptace jinakosti k porozumění.“ In *Česko-německá deklarace: deset let poté [sborník textů]*, ed. PhDr. Ing. Marek Loužek, PhD. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007.

Hanzlík, František. „Benešovy dekrety, odsun sudetských Němců a zápas o moc v poválečném Československu.“ In: *Bez démonů minulosti: česko-německé vztahy v osudových okamžicích společné minulosti*, ed. Karel Richter et al. Praha: Rodiče, 2003.

Houžvička, Václav. „Kompromisem od konfrontace ke kooperaci.“ In: *Česko-německá deklarace: deset let poté [sborník textů]*, ed. PhDr. Ing. Marek Loužek, PhD. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007.

Houžvička, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Praha: Nakl. Karolinum, 2005.

Kuklík, Jan. "Tzv. Benešovy dekrety z právně-historické perspektivy." In *Benešovy dekrety: budoucnost Evropy a vyrovnávání se s minulostí*, ed. Muriel Blaive and Georges Mink. Praha: CeFReS, 2003.

Kuklík, Jan. „Dekrety prezidenta republiky: Několik poznámek z právně historické perspektivy.“ In *Je již český právní řád v souladu s právem EU? / Ist das tschechische Rechtssystem bereits EU-konform?*, ed. Kuklík Jan a kol, 13-32. Praha: Friederich-Ebert-Stiftung e.V., 2002.

Mandler, Emanuel. *Benešovy dekrety: Proč vznikaly a co jsou*. Praha: Libri, 2002.

Mikule, Vladimír, „Poznámky k otázce dekretů prezidenta republiky z roku 1945.“ In *Je již český právní řád v souladu s právem EU? / Ist das tschechische Rechtssystem bereits EU-konform?*, ed. Kuklík Jan a kol, 67-69. Praha: Friederich-Ebert-Stiftung e.V., 2002.

Pauer, Jan. "Obtíže česko-německé politiky vztahující se ke společné minulosti." In *Je již český právní řád v souladu s právem EU? / Ist das tschechische Rechtssystem bereits EU-konform?*, ed. Kuklík Jan a kol., 47-66. Praha: Friederich-Ebert-Stiftung e.V., 2002.

Tomášek, Dušan. „*Jak vznikaly dekrety.*“ In *Bez démonů minulosti: česko-německé vztahy v osudových okamžicích společné minulosti*, ed. Richter, Karel et al. Praha: Rodiče, 2003.

Telička, Pavel a Barták, Karel. *Kterak jsme vstupovali*. Litomyšl: Paseka, 2003.

Tomuschat, Christian. "Dekrety – překážka přijetí České republiky do Evropské unie?" In *Je již český právní řád v souladu s právem EU? / Ist das tschechische Rechtssystem bereits EU-konform?*, ed. Kuklík Jan a kol., 70-96. Praha: Friederich-Ebert-Stiftung e.V., 2002.

Elektronické zdroje

Blumenwitz, Dietrich. „*Entfalten die Beneš-Dekrete und das Gesetz Nr. 115 vom 8. Mai 1946 (Straffreiheitsgesetz) noch heute eine diskriminierende Wirkung, die dem Völkerrecht und dem Recht der Europäischen Union entgegensteht?*“ Würzburg, 2002. Přístup 10.5.2014, http://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Blumenwitz_Gutachten.pdf .

Centrum pro výzkum veřejného mínění, *Názory veřejnosti na tzv. Benešovy dekrety* (2002). Přístup: 10.5.2014, <http://cvvm.soc.cas.cz/mezinarodni-vztahy/nazory-verejnosti-na-tzv-benesovy-dekrety>.

Centrum pro výzkum veřejného mínění, *Veřejnost o Benešových dekretch* (2004). Přístup: 10.5.2014, http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3108/f3/100378s_pm40729.pdf.

Centrum pro výzkum veřejného mínění, *Veřejnost o Benešových dekretch* (2005). Přístup 10.5.2014, http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3187/f3/100457s_pm50323.pdf.

Centrum pro výzkum veřejného mínění, *Veřejnost o odsunu a Benešových dekretch* (2006). Přístup 10.5.2014, http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3357/f3/100630s_pm61218.pdf.

Centrum pro výzkum veřejného mínění, *Veřejnost o odsunu a Benešových dekretch* (2007). Přístup 10.5.2014, http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3466/f3/100740s_pm71221.pdf.

Centrum pro výzkum veřejného mínění, *Veřejnost o odsunu a Benešových dekretech* (2009). Přístup 10.5.2014, http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3701/f3/100977s_pm91204.pdf.

Centrum pro výzkum veřejného mínění, *Veřejnost o odsunu a Benešových dekretech* (2011). Přístup 10.5.2014, http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6665/f3/pm120110.pdf.

Deutschlandfunk, „*Tschechiens EU-Beitritt und die Benes-Dekrete*“, 26.4.2002. Přístup 10.5.2014, http://www.bernd-posselt.de/article.php?efxf_artikel=164.

European Parliament. „*Report 24 May 2002 on the state of enlargement negotiations*.“ Přístup 10.5.2014, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fTEXT%2bREPORT%2bA5-2002-0190%2b0%2bDOC%2bXML%2bV0%2f%2fEN&language=EN>.

European Parliament. „*Debates on Wednesday 12 June 2002 – Strasbourg*.“ Přístup: 10.5.2014, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fTEXT%2bCRE%2b20020612%2bITEM-005%2bDOC%2bXML%2bV0%2f%2fEN&language=EN>.

Euroskop.cz, „*Smlouva o Evropské unii*“, Přístup 10.5.2014, http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf.

Evropská komise, *Československé prezidentské dekrety z pohledu acquis communautaire*. Brusel: 14.10.2002. Přístup 10.5.2014, <http://www.czechoffice.org/eunalezy.pdf>.

Evropská komise, „*The communication strategy for enlargement in the applicant countries: progress report #6 [July-August 2002]*.“ Přístup 10.5.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_august_2002_en.pdf.

Evropská komise, „*The communication strategy for enlargement in the applicant countries: progress report #7 [September 2002]*.“ Přístup 10.5.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_september_2002_en.pdf.

Evropská komise, „*The communication strategy for enlargement in the applicant countries: progress report #8 [Oktober 2002]*.“ Přístup 10.5.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_october_2002_en.pdf.

Evropská komise, „*The communication strategy for enlargement in the applicant countries: progress report #9 [November 2002]*.“ Přístup 10.5.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_november_2002_en.pdf.

Evropská komise, „*The communication strategy for enlargement in the applicant countries: progress report #10 [December 2002].*” Přístup 10.5.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_december_2002_en.pdf.

Evropská komise, „*The communication strategy for enlargement in the applicant countries: progress report #11 [January 2003].*” Přístup 10.5.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_janury_2003_en.pdf.

Evropská komise, „*The communication strategy for enlargement in the applicant countries: progress report #12 [February 2003].*” Přístup 10.5.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_february_2003_en.pdf.

Evropská komise, „*The communication strategy for enlargement in the applicant countries: progress report #13 [March 2003].*” Přístup 10.5.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_march_2003_en.pdf

Evropská komise, „*The communication strategy for enlargement in the applicant countries: progress report #14 [April 2002].*” Přístup 10.5.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_april_2003_en.pdf.

Evropská komise, „*The communication strategy for enlargement in the applicant countries: progress report #15 [May 2003].*” Přístup 10.5.2014, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/enlargement_process/past_enlargements/communication_strategy/report_may_2003_en.pdf.

Evropský parlament, „*Report on the state of enlargement negotiations*“ (24 May 2002). Přístup 10.5.2014, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A5-2002-0190&format=XML&language=EN> .

Evropský parlament, „*Report on the state of enlargement negotiations*“ (7 November 2002). Přístup 10.5.2014, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A5-2002-0371+0+DOC+XML+V0//EN> .

Frowein, Jochen A., Bernitz, Ulf a Kingsland, Lord, „*Právní posouzení Benešových dekretů a přistoupení České republiky k Evropské unii.*“ Luxemburg: Evropský parlament, 2002. Přístup 10.5.2014, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2002/323934/DG-4-AFET_ET\(2002\)323934_CS.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2002/323934/DG-4-AFET_ET(2002)323934_CS.pdf) .

Havel, Václav. „*Projev prezidenta Václava Havla: Češi a Němci na cestě k dobrému sousedství.*“ Přístup 10.5.2014, http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=projevy&val=201_projevy.html&typ=H.

Klaus Václav, „*Prohlášení k výročí 15.3.2003.*“ Přístup 10.5.2014, <http://www.klaus.cz/clanky/1752> .

Ministerstvo zahraničních věcí, „*Zahraníční politika České republiky: dokumenty 04/2002.*“ Přístup 10.5.2014, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0JeMHxTU9egJ:www.mzv.cz/file/23052/Dok4_2002.doc+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&lr=lang_cs&lang_de&lang_en&client=firefox-a .

Novotný Lukáš, „*Dekrety, odsun sudetských Němců v historické paměti Čechů: Výsledky reprezentativního dotazníkového šetření.*“ Přístup 10.5.2014, http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a6968/f11/Dekrety,%20odsun%20sudetsk%C3%BDch%20N%C4%9Bmc%C5%AF%20v%20historick%C3%A9%20pam%C4%9Bti%20C4%8Cech%C5%AF.pdf .

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. „*Schůze Poslanecké sněmovny 24. dubna 2002.*“ Přístup 10.5.2014, <http://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/049schuz/s049030.htm>.

Senát parlamentu ČR. „*Stenozáznam z 6. dne 15. Schůze.*“ Přístup: 10.5.2014, <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=3&IS=88&T=223>

Senát parlamentu ČR. „*Pořad 14. Schůze Senátu.*“ Přístup 10.5.2014, <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=4&IS=2748&T=292>.

Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze. „*Česko-Německá Deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21. ledna 1997.*“ Přístup 10.5.2014, http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/03/Deutsch_tscheschiche_Beziehungen/seite_deutsch_tschechische_erklaerung_cz.html .

Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze. „*Smlouva o dobrém sousedství.*“ Přístup 10.5.2014, http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/03/Deutsch_tscheschiche_Beziehungen/seite_vetrag_gute_nachbarschaft_cz.html.

Vláda České republiky. „*Prohlášení vlády ČR k výsledkům referenda.*“ Přístup 10.5.2014, <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vladimir-spidla/Prohlaseni-vlady-referendum.pdf> .